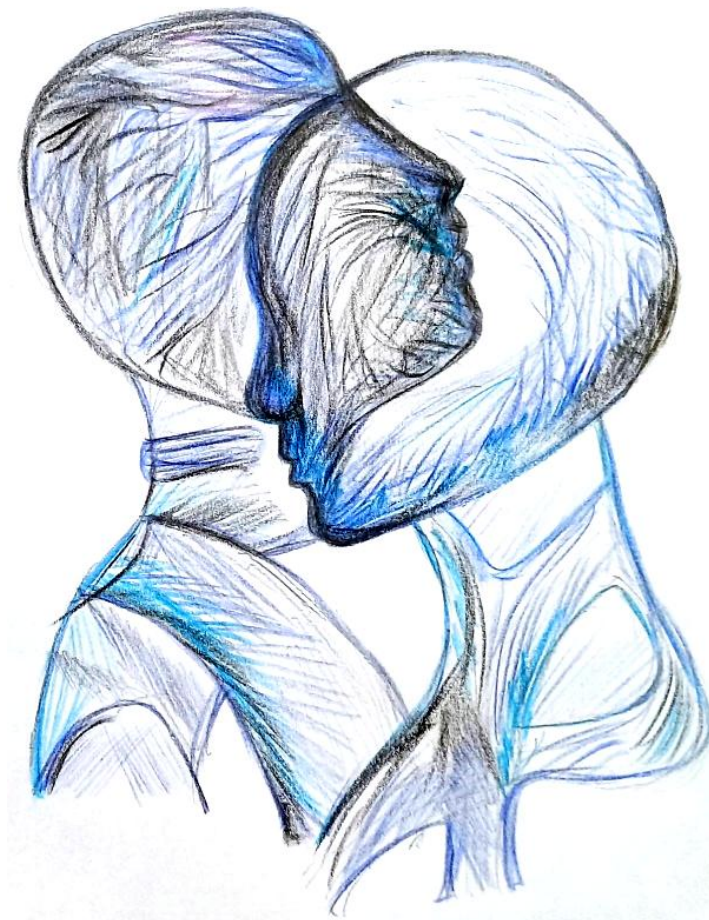

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СЕКСОЛОГІЇ

*Навчально-методичні рекомендації
до курсу «Психологічні аспекти сексології»
для студентів вищих навчальних закладів
спеціальності «Психологія»*

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Кафедра загальної, вікової та соціальної психології

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СЕКСОЛОГІЇ

*Навчально-методичні рекомендації
до курсу «Психологічні аспекти сексології»
для студентів вищих навчальних закладів
спеціальності «Психологія»*

Чернігів
2023

УДК 159.922.1:613.88(072)

П 76

Рецензенти:

Дроздов О. Ю. – завідувач кафедри загальної, вікової та соціальної психології імені М. А. Скока Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, доктор психологічних наук, доцент;

Данильченко Т. В. – професор кафедри психології Академії Державної пенітенціарної служби, доктор психологічних наук, професор.

Примак Ю. В., Дерев'янюк С. П.

П 76 Психологічні аспекти сексології : навчально-методичні рекомендації. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2023. 96 с.

УДК 159.922.1:613.88(072)

Навчально-методичні рекомендації містять огляд теоретико-методологічних та практичних засад, що увиразнює зв'язок сексології й психології. Представлено основні тези лекційних занять, питання та завдання на самоперевірку до практичних занять; презентовано завдання різного характеру для самостійної роботи та самонавчання, поточного та підсумкового контролю знань, список джерел.

Для студентів вищих навчальних закладів спеціальностей «Психологія», «Соціальна робота», викладачів та практикуючих психологів.

*Видання рекомендовано до друку вченою радою
ННІ психології та соціальної роботи
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
(Протокол № 2 від 02.10.2023 р.)*

© Примак Ю. В., Дерев'янюк С. П., 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН.....	7
ЗМІСТ ПРОГРАМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ	8
ЗМІСТ ПРОГРАМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	22
ЗАВДАННЯ ДО ПОЗААУДИТОРНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	36
ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ	45
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ НА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ (ЗАЛІК)	62
ЛІТЕРАТУРА	64
ДОДАТКИ	72

ВСТУП

Сексуальна грамотність є важливою передумовою гармонійного особистого життя людини, збереження і поліпшення репродуктивного здоров'я завдяки правильному вчасному статевому вихованню дітей, що сприятиме наприклад толерантному ставленню до осіб із нетиповою сексуальною поведінкою та усвідомленню факту того, що і люди з особливими потребами мають фізіологічну природню потребу в задоволенні, в сексі. Демократизація, прийняття та активне впровадження системи сучасного статевих виховання серед підростаючого покоління неабияк увиразнює наразі прикладну значущість обізнаності психолога щодо питань інтимного життя, сексуальної поведінки й сексуальності, забезпечуючи тим самим можливість реалізувати в своїй професійній діяльності вплив на формування саме всебічно гармонійної особистості. Цьому сприяють знання щодо анатоμο-фізіологічних основ сексуальності людини, особливостей її статевих життя на різних вікових етапах, міжстатевих сексуальних стосунків, сексуальних розладів, дисгармоній, їхньої профілактики, діагностики і відповідної терапії.

Представлений курс пов'язаний передусім з низкою таких курсів з психологічною складовою: «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Психофізіологія», «Психологія здоров'я», «Патопсихологія», «Психосоматика», «Психодіагностика», «Основи психотерапії та психокорекції», «Психологічне консультування», «Психологія сім'ї», «Пренатальна психологія». Водночас окрім психології як провідного аспекту у представленому курсі важливо було побічно приділити увагу й медицині, соціології, філософії, естетиці, педагогіці, історії, праву, релігієзнавству та етиці, позаяк сексологія є полідисциплінарною за змістом, що ми й спробували зробити.

Загальною метою представленого курсу є засвоєння студентами психологічних аспектів збереження сексуального здоров'я як комплексу психосоматичних і соціальних особливостей сексуального існування людини, що позитивно збагачує її особистість, підвищує комунікабельність і здатність до любові, в основі чого лежить право на інформацію (її конфіденційність) у сфері сексуальності, сексуального здоров'я, сексуального благополуччя й статевих виховання.

Предметом вивчення дисципліни є закономірності та основні етапи психосексуального розвитку, а також механізми сексуального реагування людини.

Загальні компетентності

1. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
2. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності в роботі з клієнтами сексологічного профілю.
3. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
4. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та постійно підвищувати професійну кваліфікацію.
5. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

Спеціальні (фахові) компетентності

1. Знання сутності феноменів сексуальності та сексуальної поведінки як вихідних точок діяльності психолога, проводячи психогігієнічні та соціально-профілактичні заходи сексуальних розладів.
2. Вміння самостійно збирати й критично опрацьовувати, аналізувати й узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел стосовно питань сексуальності, сексуального здоров'я, статевого виховання.
3. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері міждисциплінарного зв'язку між психологією та сексологією.
4. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями з огляду на особливості сексуальності та сексуальної поведінки людини.

Програмні результати навчання

1. Визначати, аналізувати й пояснювати основні складові процесу формування сексуальності людини, сексуальної поведінки та значущі чинники і детермінанти, що впливають на перебіг цього процесу, його наслідки.

2. Демонструвати розуміння ролі культурно-історичних норм і традицій під час здійснення аналізу життєвих ситуацій, пов'язаних зі сферою сексологічної практики.

3. На прикладах аналізувати психологічні закономірності й особливості сексуальності та сексуальної поведінки на різних вікових етапах, а також за індикатором «статі».

4. Самостійно обирати та застосовувати валідний психодіагностичний інструментарій психологічного дослідження під час консультування, терапії тощо.

5. Розробляти програму індивідуального розвитку учасників з огляду на врахування специфіки життєвих складнощів, пов'язаних із сексуальною поведінкою та сексуальністю людини (зокрема і в надзвичайних умовах), та сприяти її реалізації; застосовувати отримані знання при розв'язанні актуальних професійних завдань.

6. Розробляти просвітницькі матеріали та програми щодо статевого виховання, враховуючи етичні принципи та особливості сучасної життєдіяльності (зокрема, культури й релігії).

Викладання спецкурсу базується на теоретичному (лекційному) і практичному (семінарському) матеріалі. Лекції розподілені на три змістові модулі: «Теоретико-методологічне підґрунтя курсу «Психологічні аспекти сексології». Базові основи сексології», «Стать і вік як провідні індикатори сексуальності та сексуальної поведінки людини», «Сексуальні прояви та їхні відхилення. Сексуальні адикції. Корекційна та просвітницька робота, психотерапевтичні підходи». Семінарські заняття спрямовані на закріплення знань (теми «Предмет та завдання сексології, її психологічний аспект», «Методи вивчення сексуальної поведінки та особливостей людини», «Методи попередження вагітності та ІПСШ», «Сексуальні розлади і та їхня корекція», «Сексуальне виховання: вітчизняний і зарубіжний досвід», «Сексуальні настанови в засобах масової комунікації. Сексуальна індустрія», «Насильство і примус у сексуальних взаєминах. Психопрофілактика сексуальних зловживань») та супроводжуються написанням навчальних тестів, виконанням практичних творчих завдань різного спрямування (кросворди, анаграми, проєкти, розв'язання завдань клієнтських випадків сексологічного профілю тощо). По закінченню спецкурсу передбачено залік (за потреби).

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Тема	Годин			
	Заг.	Лек.	Сем.	СРС
Модуль № 1. Теоретико-методологічне підґрунтя курсу «Психологічні аспекти сексології». Базові основи сексології				
Тема 1. Предмет та завдання сексології, її психологічний аспект	10	4	2	4
Тема 2. Сексуальне здоров'я та сексуальність сучасної людини	8	4	-	4
Тема 3. Методи вивчення сексуальної поведінки та особливостей людини	6	-	2	4
Тема 4. Методи попередження вагітності та ІПСШ	6	-	2	4
<i>Всього по 1-му модулю</i>	30	8	6	16
Модуль № 2. Стать і вік як провідні індикатори сексуальності та сексуальної поведінки людини				
Тема 1. Копулятивний цикл. Сексуальна поведінка та реакції чоловіків і жінок	9	2	-	7
Тема 2. Особливості сексуальності людини: віковий аспект. Проблема сексуальної толерантності й компетентності	10	2	-	8
Тема 3. Сексуальна гармонія і дисгармонія через призму сімейних взаємин. Сексуальна сфера людини в надзвичайних умовах	11	2	-	9
<i>Всього по 2-му модулю</i>	30	6	0	24
Модуль № 3. Сексуальні прояви та їх відхилення. Сексуальні адикції. Корекційна та просвітницька робота, психотерапевтичні підходи				
Тема 1. Сексуальні розлади і та їхня корекція	6	-	2	4
Тема 2. Сексуальне виховання: вітчизняний і зарубіжний досвід	6	4	-	2
Тема 3. Сексуальні настанови в засобах масової комунікації. Сексуальна індустрія	6	2	-	4
Тема 4. Насильство і примус у сексуальних взаєминах. Психопрофілактика сексуальних зловживань	6	-	2	4
Тема 5. Психотерапевтичні підходи	6	-	-	6
<i>Всього по 3-му модулю</i>	30	6	4	20
ВСЬОГО	90	20	10	60

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

1-й змістовий модуль

Теоретико-методологічне підґрунтя курсу «ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СЕКСОЛОГІЇ». Базові основи сексології

Тема 1. ПРЕДМЕТ ТА ЗАВДАННЯ СЕКСОЛОГІЇ, ЇЇ ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Основні питання теми

1. Предмет, завдання та галузі сексології.
2. Місце сексології в системі наук.
3. Сексологія і психологія. Три «сексуальні революції».
4. Методи, проблеми й обмеження сексологічних досліджень.
5. Основні категорії курсу.

Ключові положення

Предмет і завдання сексології, коротка довідка щодо історії розвитку. Монодисциплінарний, міждисциплінарний і мультидисциплінарний підходи в сексології. Сексологічний трикутник: біологія, психологія, суспільні науки. Сексологія та релігія. Місце сексології в системі наук. Сексопатологія. Актуальність сексологічних досліджень. Методи, проблеми й обмеження сексологічних досліджень.

Три хвили фемінізму. Етика та естетика сексуальності: емпатія й краса, гедонізм в сексуальному житті людини. Сексуальні культура та «матірня» мова. Міфи народів світу, історичний досвід про природу статі та сексуальності. Витвори мистецтва еротичного характеру зі стародавнього світу. Сучасні витвори мистецтва.

Галузі сексології: нормальна, клінічна, етнокультурна, судова, фамілістика. Сексуальна культура як феномен. Сексуальність у психофізіологічному й психологічному ракурсі: загальна характеристика. Сексологічна допомога: особливості світового і вітчизняного досвіду. Психологічний аспект в сексології. Біодетермінізм. Пансексуалізм.

Три «сексуальні революції». Зигмунд Фройд та теорія сексуальності. Альфред Кінзі та статистичні нормативи і варіативність сексуальних проявів. Шкала Кінзі. Роботи Уільяма Мастерса і В'єрджинії Джонсон: експериментально-фізіологічні дослідження; чотирифазна модель сексуальної реакції людини; жінка – повноправна учасниця статевого акту.

Основні категорії курсу. Стать (генітальна будова, репродуктивна система, хромосомний набір). Ознаки та види статі. Уніфікація статей. Гендер. Ознаки гендеру. Бігендер. Цисгендер. Гендервойд. Гендерні ролі, їхня диференціація (Р. Коллінз). Дослідження Джона Мані. Роберт Столлер і «гендер». Сексуальність і секс. Формування сексуальних пріоритетів і ідентичності. Гендерна ідентичність. Гендерквір. Сексуальна орієнтація. Сексуальні настанови молоді, їхні джерела формування. Фемінність – маскулінність. Гегемонна маскулінність. Гендерна конвергенція. Гендерні стереотипи. Гендерні схеми. Гендерна роль. Гетеризм.

Тема 2. СЕКСУАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ТА СЕКСУАЛЬНІСТЬ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Основні питання теми

1. Сексуальне здоров'я, його складові.
2. Поняття норми в сексології.
3. Сексуальність та її функції.
4. Статева та гендерна ідентичності сучасної людини.
5. Епідеміологія порушень сексуального здоров'я та організація сексологічної допомоги.

Ключові положення

Сексуальне здоров'я: його складові (здатність до насолоди і контролю сексуальної й дітородної поведінки; свобода від страху, почуття сорому і провини, помилкових уявлень тощо, що гнітять сексуальну реакцію й порушують сексуальні взаємини; відсутність органічних розладів, захворювань, які заважають здійсненню сексуальних і дітородних функцій). Наукова дискусія про складові сексуального здоров'я. Системна концепція сексуального здоров'я. Репродуктивне здоров'я. Секс як умова душевного й психічного здоров'я людини.

Поняття норми в сексології. Психосексуальний розвиток людини: етапи, формування сексуальної і репродуктивної настанови. Статевий потяг, його формування. Завдання сексуальної (статевої) активності. Психогігієна статевого життя.

Декларативна та латентна сексуальність: сексуальні практики в історії людства. Сексуальність, її функції (основні: прокреативна (репродуктивна), рекреативна (гедонічна) і комунікативна). Чотири аспекти сексуальності людини: соціальний, психологічний, соціально-психологічний, медико-біологічний (системна концепція). Розвиток сексуальності за С. Грофом. Бісексуальність. Проблема біфобії. Сексуальність: біологічна стать, сексуальна орієнтація, сексуальна ідентичність, гендерна ідентичність, соціальна гендерна роль.

Початок формування сексуальності в ембріональному періоді онтогенезу. Етапи формування й прояву сексуальності людини: пренатальний період; парапубертатний (1-7 рр.); препубертатний (7-13 рр.); пубертатний (12-18 рр.): платонічне й еротичне лібідо; перехідний період сексуальності (16-26 рр.): статеве лібідо; зріла сексуальність (26-55 рр.); інволюційний період (51-70 рр.): регрес лібідо. Критичні періоди сексуального розвитку. Типи лібідо (статевого потягу): платонічне, еротичне, сексуальне. Закономірності становлення сексуальності людини:

1) формування стереотипу статево-рольової поведінки дітей (значущість: правильна статево-рольова поведінка батьків, спілкування з однолітками, участь в різноманітних іграх);

2) зміна співвідношення значущості біологічних і соціальних чинників у процесі психосексуального розвитку;

3) кожен етап і стадія розвитку містять певні елементи наступного етапу розвитку.

Моделі взаємодії сексуальності та романтичного кохання, що існують у світовій культурі (Збігнєв Лев-Старович): платонічна, чуттєва, інтегральна (психофізіологічна), модель протиставлення кохання і сексу.

Особливості формування статевої та гендерної ідентичності. Статеві й гендерні ролі. Тип статевої конституції. Психосексуальний тип особистості.

Провідні чинники відхилення у сексуальному розвитку: дисбаланс гормонального фону, спадковість, порушення в розвитку головного мозку, сильна інтоксикація, неправильне статеве виховання або неформально-специфічне спілкування в дитячому віці, психічні розлади, інфекційне захворювання, що мало значний вплив на нервову систему або головний мозок.

Невроз очікування невдачі у жінок і чоловіків. Класифікація порушень сексуального здоров'я.

Сексуальний дистрес, механізм формування. Аутинг в сучасному світі. Етика абортів. Гетеронормативність та гетеросексизм, гіноцентризм та андроцентризм як явища.

Реабілітація сексуального здоров'я поранених воїнів. «Керована саморефлексія». Епідеміологія порушень сексуального здоров'я та організація сексологічної допомоги.

2-й змістовий модуль

СТАТЬ І ВІК ЯК ПРОВІДНІ ІНДИКАТОРИ СЕКСУАЛЬНОСТІ ТА СЕКСУАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ

Тема 1. КОПУЛЯТИВНИЙ ЦИКЛ. СЕКСУАЛЬНА ПОВЕДІНКА ТА РЕАКЦІЇ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК

Основні питання теми

1. Народжуваність та пренатальний період закладання особливостей сексуальної поведінки людини, її статі.
2. Первинні та вторинні статеві ознаки.
3. Психофізіологія сексуальності. Особливості жіночої та чоловічої сексуальності.
4. Копулятивний цикл. Жіночий та чоловічий копулятивні цикли.
5. Діапазон прийнятності.
6. Чоловік і жінка: особливості уявлень про ідеальність. Сучасні тенденції в сексуальній поведінці чоловіків і жінок.

Ключові положення

Стать дитини. 23 пари хромосом: 22 з них однакові і у чоловіків, і у жінок; 23-я пара – статева – відмінності (жіноча – XX, чоловіча – XY). Народжуваність. Зв'язок програмування статевих відмінностей в пренатальному періоді (від зачаття до народження) розвитку людини та особливостей сексуальної поведінки в майбутньому. Первинні статеві залози (формування на 5-6 тижні) та статеве диференціювання – рівні: внутрішні статеві структури, зовнішні геніталії, головний мозок. Андрогени. Андрогенія.

Первинні та вторинні статеві ознаки. Статевий диморфізм людини. Трохантерний індекс, його типи.

Феномен гуведосе. Особливості розвитку сексуальності у дівчат і хлопців. Нормальна сексуальність чоловіків і жінок. Аменорея первинна та вторинна. Передменструальний синдром. Вирилізація у жінок. Сексуальні біоритми. Аніма та анімус. Ін'ї Ян.

Дівчинка → підліток → дівчина / юнка → жінка → матір.

Хлопчик → підліток → юнак → чоловік → батько.

Психофізіологія сексуальності. Фізіологічні особливості чоловічої та жіночої сексуальності. Еротична складова кохання – типово людська особливість. Зв'язок нервової та ендокринної систем (нейросекреція – виділення нейромедіаторів, передавання нервових подразників, що стимулюють залозисті клітини ендокринної системи). Вплив кори головного мозку на сексуальну реактивність. Кора головного мозку – перший рівень регуляції сексуальних функцій, пов'язаний з умовними рефlekсами (сигнал – зміна зовнішнього середовища у зв'язку з виникненням або зникненням сексуальної напруженості), сферою уяви, елементарними асоціаціями. Гіпоталамус – центр потягів, його роль у регуляції рівня статевих гормонів. Регулятивний вплив сексуальних центрів гіпоталамусу на сексуальні центри спинного мозку. Спинномозкові центри, відповідальні за реакції у статевих органах. Гормональна система. Гормони. Гормональна регуляція на центральному рівні (гіпоталамо-гіпофізарна система), на рівні статевих залоз і на тканинному рівні. Вплив гормонів на сексуальність і сексуальну поведінку чоловіків і жінок. Вплив гормональних змін на статевий потяг у жінок у різних фазах менструального циклу.

Психофізіологічна сумісність. Ергономіка статевого акту. Зона Грефенберга (зона G, зона S). Психологія сексуальної флюїдності. Особливості жіночої й чоловічої сексуальності. Психосексуальний розвиток чоловіків і жінок. Сексуальна абстиненція. Алібідомія. Андропауза. Менопауза.

Біль під час статевого акту. Біль у жінок під час статевого акту. Психологічні причини: психологічна травма в результаті насильства, депресія, тривожний стан, стрес або втома, складнощі у стосунках між партнерами. Органічні причини: інфекційні захворювання статевих органів або сечовивідного тракту, гормональні причини, вроджені аномалії розвитку статевих органів, доброякісні і злоякісні пухлини, травми (після пологів, хірургічних втручань), слабкість м'язів промежини, тазового дна, опущення стінок піхви і матки. Негативні наслідки відчуття болю під час статевого акту.

Типові психологічні особливості сексуальності чоловіків і жінок. Роль психологічних чинників в жіночих і чоловічих сексуальних

реакціях. Копулятивний цикл. Жіночий копулятивний цикл: стадії та складові. Чоловічий копулятивний цикл: стадії та складові. Проблема імітації оргазму жінкою.

Діапазон прийнятності. Проблемні сексуальні сценарії. Статева конституція. Сексуальний темперамент. Ерогенні зони. Ерогенні зони першого та другого порядку. Явища ектопії («виключення зони», повну відсутність результату при її подразненні) та гетеротопії (міграція ерогенної зони та виникнення її там, де раніше вона не спостерігалася). Тригери оргазму. Еупареунія. Алібідемія. Німфоманія. Феромони.

Традиційний ідеал жіночності. Фатальна жінка. Потрійна роль жінка. Ознаки «нової жінки». Фемінізація бідності як явище. Рольова орієнтація дітонародження. Вікові особливості становлення уявлень жінок про дітонародження. Репродуктивний (фертильний) вік. Післяпологовий бебі блюз.

Чоловічі студії. Гегемонна маскуліність. Гендерна сегрегація. Криза маскуліності. «Травоїдні» чоловіки. Чоловіки і татівство. Фемінофобія. Сексуальний капітал як соціальна цінність (К. Хакім, А. Грін).

Феномен синглізму: щастя в самотності. Хікіморі. Покоління сампо. Синдром менеджера. «Жіноче купе».

Тема 2.

ОСОБЛИВОСТІ СЕКСУАЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ: ВІКОВИЙ АСПЕКТ. ПРОБЛЕМА СЕКСУАЛЬНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ Й КОМПЕТЕНТНОСТІ

Основні питання теми

1. Сексуальність та її прояви у дітей, підлітків, молоді. Сексуальність дорослого.
2. «Сексуально активна людина» на різних вікових етапах. Поняття періоду «сексуальна кар'єра».
3. Психосексуальний розвиток людини (З. Фройд, Е. Еріксон).
4. Постгуманізм і сексуальна сфера сучасної людини.

Ключові положення

Сексуальність та її прояви у дітей, підлітків, молоді. Соціокультурні сексуальні дитячі ігри. Проблема статевої деморалізації у підлітковому віці. Порушення темпів пубертатного розвитку: асинхронії, ретардація, передчасне статеве дозрівання та їхній вплив на подальше сексуальне життя. Поняття статевої зрілості.

Репродуктивний (фертильний) вік. Генітальна сексуальність дорослого. Пубертатний період, період зрілості, клімактеричний період, похилий вік: гендерні відмінності. Інволюційний період сексуальності. Сексуальна орієнтація, її типи. Гомосексуальність. Первинний і вторинний гомосексуалізм. Сексуальність в сучасному світі. Гіперсублімація.

Природна стабілізація режиму статевої активності – оптимальна інтенсивність. Жіноча та чоловіча кризи сексуальності у віковому ракурсі. Апогей гіперсексуальності. Фізіологічне зниження сексуальності з віком: зміна характеру лібідо, необхідність певних зусиль для активізації-побудження, зміна характеру статевих абстиненцій.

Поняття «сексуально активна людина» на різних вікових етапах. Психологічні травми сексуального дебюту. Поняття періоду «сексуальна кар'єра». Етапи сексуальної кар'єри: 1) романтичне кохання і фантазії; 2) інтимний; 3) ознайомлення зі статевими органами особи іншої статі; 4) коїтус – генітальний. Типи сексуальної мотивації: гомеостабілізуючий, шаблонно-регламентований, генітальний, ігровий, агресивно-егоїстичний, пасивно-підпорядкований, агресивно-садистичний, альтруїстичний.

Вміння збуджуватися: здоровий спосіб життя (здорове харчування, фізична активність, достатня тривалість сну), зменшення стресу (навички йоги, медитації, глибокого дихання, масажу тощо), виключення рутини (нові пози або місця для сексу, нові іграшки або рольові ігри), сексуальні ігри (еротичні ігри чи книги), дослідження власного тіла (навички розуміння власного тіла).

Вік сексуальної згоди.

Психосексуальний розвиток людини за З. Фройдом.

Психосоціальний розвиток людини за Е. Еріксоном.

Реабілітована еротика. Розширення меж мовної пристойності.

Фалогоцентризм в мові. Проблема андроцентризму.

Агеїзм. Мізандрія та мізогінія як психологічні проблеми. Слатшеймінг. Репресивна статевая мораль. Пермісивна статевая мораль.

Постгуманізм і сексуальна сфера людини.

Тема 3.

СЕКСУАЛЬНА ГАРМОНІЯ І ДИСГАРМОНІЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СІМЕЙНИХ ВЗАЄМИН. СЕКСУАЛЬНА СФЕРА ЛЮДИНИ В НАДЗВИЧАЙНИХ УМОВАХ

Основні питання теми

1. Сім'я як об'єкт психології.
2. Нормативні та ненормативні кризи.
3. Подружня сексуальність.
4. Сексуальна гармонія в сім'ї та її індикатори.
5. Особливості виховання дітей в неповній та одностатевій сім'ї.
6. Інтимне життя і війна.

Основні питання теми

Фамілістика. Сім'я як соціально-психологічна група, інститут, система. Моногамна та полігамна сім'я. Патріархальна та матріархальна сім'я. Патрифокальність. Конкубінат. Повні й неповні сім'ї. Нуклеарна сім'я, її специфіка. Правила, функції, ролі в сім'ї. Зміст і розподіл ролей у сім'ї. Гендерно-рольовий інфантилізм. Егалітарна сім'я. Дисфункції в сім'ї. Внутрішньосімейні стосунки та їхній вплив на становлення сексуальності дитини. Адаптація подружжя: матеріально-побутова, морально-психологічна, інтимно-особистісна. Консумація.

Функції подружньої сексуальності. Етапи розвитку подружньої сексуальності: сексуальна адаптація, сексуальна стабільність, сексуальна інволюція. Вторинна подружня сексуальна адаптація у шлюбі. Планування сім'ї. Психодинаміка любовних стосунків: мотивація вибору партнера; несвідомі конфлікти і механізми стосунків; психосоматичне партнерство; криза інтимності; травма сепарації.

Владно-підвладна взаємодія в сім'ї. Дискурси узалежнення (первинне та вторинне) та упорядкування в сім'ї. Довірливе спілкування. Почуття та емоції, що зближують та віддаляють.

Задоволеність шлюбом, задоволеність інтимними взаєминами. Подружня сексуальна сумісність. Шлюб та його основні форми (фактичний, цивільний, одностатевий, ранній, пізній тощо). Шлюб Childfree. Проблема безпліддя.

Нормативні й ненормативні кризи в сім'ї. Народження дитини та його вплив на сексуальні стосунки батьків. Зрада, позашлюбна сексуальна активність. Сексуальне життя під час вагітності та після пологів. Рівні прояву сімейної кризи. Незадоволеність базових потреб члена сім'ї – генералізована ознака сімейного неблагополуччя. Основні потреби чоловіка і жінки у шлюбі. Любов. Типологія кохання. Заздрість і ненависть в любовних взаєминах. Сімейні міфи, їхні види та функції.

Поняття «сімейна кар'єра». Внутрішньосімейна кар'єра: кар'єра сексуального досвіду; кар'єра шлюбно-подружнього досвіду; батьківська кар'єра; кар'єра стосунків батьків і дорослих дітей.

Сексуальна гармонія та її індикатори: сексуальна мотивація, сексуальний сценарій, сексуальна культура. Сексуальна дисгармонія, її індикатори та діагностика (В. Кришталь). Гармонія сімейних стосунків. Основні причини сексуальної дисгармонії партнерів: екзопаріальні (вікові періоди, хвороби, аномалії) та ендопаріальні (дезінформація щодо сексу, неправильне оцінювання сексуальної взаємодії з партнером і власних сексуальних проявів, неадекватна техніка сексуального акту, психологічна дезадаптація партнерів, фізіологічні чинники, психогенне фіксування на невдачах).

«Колесо згоди» – концепція балансу взаємин (Б. Мартін).

Психосексуальні типи подружжя / партнерів. Компоненти сексуальної гармонії подружньої пари: соціально-психологічна, психологічна, сексуально-поведінкова, сексуально-фізіологічна взаємна адаптація. Гігієна й психогігієна статевого життя. Сексуальні взаємини і різні соматичні захворювання. Поняття «сексуальні межі» та «прийнятна та неприйнятна сексуальна поведінка». «Ідеальний шлюб» (Теодор Хендрік ван де Вельде). Гендерний і шлюбний репродуктивний статус.

Ключові чинники у забезпечення неформального статевого виховання й статевої освіти дітей в сім'ї: 1) уявлення батьків щодо власного сексуального здоров'я; 2) профіль сім'ї; 3) сприймання батьками інших засобів статевого виховання. Психосоматичні розлади як наслідки неправильного сексуального виховання в сім'ї.

Виховання дитини в одностатевій (чоловічій або жіночій) сім'ї. Унікальна та вирішальна роль матері у розвитку дітей. Роль сиблінгів в сім'ї у формуванні сексуальної поведінки дітей. Зв'язок неправильного виховання в дитинстві з сексуальними розладами в дорослих. Сексуальний сценарій.

Амае (Такео Доі).

Лімерентність у сімейних стосунках.

Сексуальні стосунки під час війни. Відверті розмови. Зниження лібідо або гіперсексуальність як нормальні реакції організму (на: постійну загрозу життю, надмірний стрес, невизначеність, проблеми зі сном або його відсутність, депресивні стани, прийом деяких медикаментів).

Сексуальне насилля під час війни. Стрес, пов'язаний з боротьбою за виживання. Еротофобія.

Біологічне посттравматичне материнство та батьківство. Еволюційний механізм залишити потомство перед загрозою смерті.

Розлучення. Незавершені стосунки. Психологія любовних узалежнень.

3-й змістовий модуль

СЕКСУАЛЬНІ ПРОЯВИ ТА ЇХНІ ВІДХИЛЕННЯ. СЕКСУАЛЬНІ АДИКЦІЇ. КОРЕКЦІЙНА ТА ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА

Тема 1.

СЕКСУАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Основні питання теми

1. Принципи, основні завдання та основи статевого виховання на різних етапах розвитку особистості.
2. Особливості сексуальної просвіти в різних країнах.
3. Статеве виховання дитини батьками. Дитина з особливими потребами та її сексуальне виховання.
4. Дитячі книжки у статевому вихованні дитини.
5. Складові успішного статевого виховання.

Ключові положення

Принципи та основи статевого виховання на різних етапах розвитку особистості. «Ігрові світи» хлопчиків і дівчаток. Гомосоціальність. Малеча (3–6 років) вивчає свою сексуальність зі Snop і Snipra <https://youtu.be/mCGAL4shi8g>

«Звідки беруться діти?».

Первинна і вторинна соціалізація. Гендерна соціалізація. Гендерна ресоціалізація. Психологічні механізми гендерної соціалізації: ідентифікація, соціальні підкріплення, усвідомлення / розуміння статевої соціальної ролі, соціальні очікування, гендерні схеми. Нове у сексуальній просвіті і статевого вихованні: сутність, завдання, основні проблеми. Сучасні моделі статевого виховання (репресивна, ліберальна, демократична), їхня загальна характеристика. Особливості сексуальної просвіти в різних країнах. Основні підходи до статевої та сексуальної просвіти в європейському регіоні: міждисциплінарний підхід, біологічний підхід; психосоціальний підхід; ідеологічний підхід. Основні періоди становлення та розвитку статевого виховання.

Аргументи упровадження сексуальної освіти – її превентивне значення щодо попередження небажаних вагітностей, зниження ймовірностей ризикованого сексу і статевих інфекцій. Програма сексуальної просвіти для дітей з урахуванням віку. Правило «спідньої білизни». Допустима сексуальна активність. Гігієна у сфері статевого виховання.

Гендерний розподіл суспільних форм активностей: сімейна (приватна) і позасімейна (публічна). Жінка-берегиня. Чоловіча гендерна роль.

«Прихований навчальний план»:

1) гендерний розподіл виробничих стосунків і гендерна сегрегація вчительської (викладацької) професії та адміністративних посад; організація фізичного простору й символічного порядку навчального закладу;

2) зміст навчальних предметів (підбір матеріалу), а також підручників, навчальних посібників, дидактичних матеріалів; наявність і характер розділеного за статтю навчання з певних предметів;

3) стиль викладання.

Спорт і виховання та гендерні стереотипи.

Статева деморалізація. Заходи профілактики статевої деморалізації неповнолітніх. Підготовка учнів до сімейного життя

або навчання їх основним навичкам взаємин між статями.

«Стандарти сексуальної освіти в Європі». Міжнародні стандарти сексуальної освіти. Цілісна сексуальна освіта. П'ять складових успішного статевого виховання: комплексний підхід (фізичний і емоційний аспекти); участь батьків у просвіті дітей; спеціально навчені викладачі у школах; обов'язкове відвідування таких уроків (але враховуючи релігійний аспект); можливість говорити на різні теми без табу. Шкільна освіта та самоосвіта.

Основні чинники, що впливають на стан статевого виховання дитини батьками:

- 1) стать (батько або мати);
- 2) зв'язок між географічним місцем проживання (міські або сільські регіони) та соціально-економічним статусом і положенням батьків.

Ключові чинники у забезпечення неформального статевого виховання й статевої освіти дітей в сім'ї:

- 1) уявлення батьків щодо власного сексуального здоров'я;
- 2) профіль сім'ї;
- 3) сприймання батьками інших засобів статевого виховання.

Роль сім'ї у профілактиці сексуальної злочинності: формування моральних принципів і становлення особистості.

Зустрічі-лекторії з переглядом відеофільмів та їхнім подальшим обговоренням, круглі столи тощо.

Ключові теми для розмов:

- побачення: як і де можуть / не можуть відбуватися;
- утримання від статевих контактів;
- контрацепція;
- межі сексуальних взаємин: згода / незгода на секс;
- ВІЛ/СНІД: шляхи передачі, способи захисту, щорічне тестування;
- сексуальні домагання: як діяти в таких ситуаціях;
- підозри на вагітність: що робити і до кого краще звертатися.

Статеве виховання дітей з особливостями. Основні проблеми у психосексуальному розвитку осіб з інтелектуальними та психо-соціальними порушеннями. Статеве виховання осіб з інвалідністю: стереотипи. Навчена безпорадність. Еллі Голдстейн – супермодель із синдромом Дауна. Базові принципи статевого виховання осіб з інвалідністю, рекомендації.

Дитячі книжки у статевого вихованні дитини.

Тема 2.

СЕКСУАЛЬНІ НАСТАНОВИ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ. СЕКСУАЛЬНА ІНДУСТРІЯ

Основні питання теми

1. Арт-фемінізм, психологічна складова.
2. Сексуальні настанови в ЗМК.
3. Еротика та порнографія, їхні функції.
4. Цифровий світ та сексуальна поведінка сучасної людини.
5. Онлайн-грумінг і секстинг.

Ключові положення

Витвори мистецтва еротичного характеру. Арт-фемінізм.

Гендерна ресоціалізація. Сексуальний партнер: соціокультурні та соціобіологічні теорії вибору. Дейтинг. Шлюбний кліринг.

Сексуальні невербальні сигнали: сексуальна комунікація.

Сексуальні настанови в ЗМК. Вплив ЗМК на формування сексуальності та статевої культури. Особливості сексуальних маніпуляцій в ЗМК. Еротика та порнографія, їхні функції. Критерії розмежування порнографії та еротики. Особливості сучасної порнографії. Порно: вплив на жіночу сексуальність і чоловіче здоров'я в гетеросексуальних слов'янських культурах. Порнозалежність.

Віртуальний секс, секс гаджети. Вплив цифрового світу на сексуальну поведінку людини. Вуайеризм.

Фотозображення в журналах: контент-аналіз. Фалогоцентризм. Фейсизм.

Фатальна жінка. Мачо.

Секс-символи молоді у пропаганді здорового способу життя.

Сексуальні іграшки: медико-психологічні особливості. Користь і шкода від застосування інтим-іграшок. Терапевтичні можливості сексуальних іграшок.

Камінг-аут. Аутинг.

Фацеція – анекдот, гостра побутова замальовка, що може мати еротичні індикатори. «Чікліт».

Онлайн-грумінг і секстинг як проблеми.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Заняття 1. ПРЕДМЕТ ТА ЗАВДАННЯ СЕКСОЛОГІЇ, ЇЇ ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

■ **Мета:** сформувати уявлення про предмет, завдання сексології; увиразнити та розкрити її зв'язок з психологією; розглянути сутність основних категорій курсу; визначити специфіку, можливості, складнощі й значущість сексологічної допомоги у професійній діяльності сучасного психолога (зокрема, й на прикладах конкретних життєвих ситуацій).

Питання для обговорення

1. Сексологія як наука: предмет та завдання.
2. Актуальність і проблемність сексологічних досліджень.
3. Основні категорії курсу «Психологічні аспекти сексології».
4. Сексологічна допомога: особливості світового і вітчизняного досвіду. Роль і місце сексологічних знань у професійній діяльності сучасного психолога.
5. Розбір клієнтських випадків сексологічного профілю.

Основні поняття теми: стать, гендер, гендерні ролі, гендерна ідентичність, сексуальність, секс, сексуальна орієнтація, фемінність, маскуліність, андрогінія.

Методичні вказівки

У першому питанні має бути розкрито сутність і особливості сексології як науки, її предмет і завдання. Важливо визначити роль і місце сексології в системі наук, особливо варто звернути увагу на сексологічний трикутник: біологія, психологія, суспільні науки. Проаналізувати галузі сексології (їдеться про нормальну, клінічну, етнокультурну, судову, фамілістику), а також специфіку питань сексопатології як значущої галузі в сучасному світі, увиразнюючи її зв'язок з психологією.

У другому питанні визначити актуальні запити людства в ХХ ст. та ХХІ ст., розкриваючи їх у взаємозв'язку сексології з психологією. Звернути увагу на три «сексуальні революції» в історії становлення психологічної складової в сексології, що пов'язані з іменами З. Фройда, А. Кінзі, У. Мастерса та В. Джонсон, а також дослідження Дж. Мані, Х. Магнусі тощо. (для цього варто буде звернути увагу на розділ «Персоналії» в джерелі / *Психологічні аспекти сексології: словник-довідник / Укладачі та наук. ред. : Ю. В. Примак, С. П. Дерев'янку [59]*). Висвітлити проблеми й обмеження досліджень у сучасній вітчизняній психологічній практиці, пов'язані з аспектами сексології. Рекомендовано переглянути й художні фільми (наприклад, «Кінсі»; 2004; серіал «Майстри сексу»; 2013 тощо) та обговорити їх на занятті про те, що нового й корисного дізналися.

У третьому питанні розкрити зміст основних категорії курсу (їдеться про «стать», «гендер», «сексуальність», «секс», «гендерна ідентичність», «сексуальна орієнтація, «фемінність», «маскулінність», «андрогінія» тощо).

У четвертому питанні – назвати та проаналізувати особливості світового і вітчизняного досвіду у сексологічній допомозі (дослідників, напрямів і особливостей їхньої діяльності, відкриттів), основні досягнення та проблеми, що наразі й досі нерозв'язані. Необхідно добрати обґрунтовані приклади.

Теоретична підготовка на лекційних заняттях, а також опрацювання попередніх питань семінарського заняття мають стати запорукою успішного практичного опрацювання конкретних клієнтських випадків сексологічного профілю.

Завдання для самоперевірки

1. У чому розкриваються завдання психолога щодо випадків, пов'язаних з сексологічними запитами?
2. Які саме й чиї дослідження в ХХ ст., на Вашу думку, мали найбільш потужний поштовх в розвитку сексології як науки в її зв'язку з психологією? Відповідь поясніть.
3. Які основні 5–10 категорій найбільше розкривають зв'язок сексології та психології? Чому Ви так вважаєте?
4. Яку роль і місце займають сексологічні знання у професійній діяльності сучасного психолога?
5. Чи можна говорити про різницю роботи психолога в ХХ і ХХІ ст. в аспекті сексологічних запитів?
6. В чому, на Вашу думку, обмеженість і проблемність сексологічних досліджень?
7. Кого саме у науковій вітчизняній практиці (що виражає зв'язок психології з сексологією) Ви можете назвати? В чому полягає теоретична та практична значущість їхньої наукової розвідки, діяльності?
8. Чи залежать сексуальні фантазії, сновидіння людини від її віку? Свою відповідь поясніть.
9. Про що, на Вашу думку, можуть свідчити ранні шлюби? Поміркуйте і з приводу пізніх шлюбів?
10. Побуває думка, що вся творчість Сальвадора Далі присвячена сексу? Чи погоджуєтеся Ви? Обґрунтуйте свою відповідь.

Література

основна – 4, 16, 20, 24, 25, 37, 51, 59, 97, 100;

додаткова – 12, 16, 21, 30, 38, 67, 70, 72, 75, 77, 79, 93, 99, 106, 111.

Заняття 2.

МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ СЕКСУАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛЮДИНИ

■ **Мета:** розглянути основні дескриптори сексуальної норми (парної, індивідуальної, фізіологічної) та сексуального здоров'я сучасної людини; дослідити та визначити ефективні методи вивчення сексуальної поведінки та особливостей людини з точки зору психології, доцільність їхнього використання.

Питання для обговорення

1. Поняття, критерії сексуальної норми та сексуального здоров'я. Визначення парної, індивідуальної, фізіологічної норми.
2. Збір сексуального анамнезу за допомогою копулятивного циклу.
3. Опитувальники та анкети в роботі сексолога-психолога, доцільність їхнього використання.
4. Вимірювання власної статевої конституції. Трохантерний індекс.
5. Розбір клієнтських випадків сексологічного профілю.

Основні поняття теми: сексуальна індивідуальна норма, сексуальна парна норма, нормальна сексуальна поведінка, сексуальне здоров'я, сексуальне благополуччя, копулятивний цикл, статева конституція, трохантерний індекс.

Методичні вказівки

У першому питанні необхідно визначити основні критерії сексуальної норми та сексуального здоров'я на рівні пари та індивіда, проаналізувавши зміст вищезгаданих понять. Звернути увагу на можливості (умови) досягнення сексуального благополуччя людиною.

Друге питання вимагає аналізу циклу сексуальної реакції людини, послуговуючись поняттям «копулятивний цикл» (зокрема, у жінки та чоловіка); звернення уваги на таке явище як фізіологічна сексуальна абстиненція, що співпадає з рефрактерною стадією копулятивного циклу. Допоможе в розумінні основних аспектів цього питання й розбір внутрішніх і зовнішніх чинників сексуального збудження (готовність до сексуальних реакцій, сексуальне збудження щодо конкретного партнера / партнерки як на бажану мету, сексуальне збудження при фантазуванні або спогадах). Важливо також звернути увагу на математичну формулу чоловічого оргазму (Юлія Киричко). Особливо в нагоді стане й інформація щодо орієнтовної схеми збору анамнезу під час сексологічного прийому (Додаток Б).

Третє питання потребує ознайомлення з опитувальниками та анкетами, що охоплюють сексологічно-психологічні проблеми, а також звертання уваги на доцільність їхнього використання. Важливо зважати, наприклад, на такі: методика СБДО (ММРІ), опитувальник Леонгарда-Шмишека, 16-факторний особистісний опитувальник Р. Кеттела, шкала особистісної тривожності Дж. Тейлор, методика дослідження фрустрації С. Розенцвейга; діагностика дезадаптації подружньої / партнерської пари: опитувальник для визначення ступеня психологічної, соціально-психологічної та сексуально-поведінкової адаптації подружньої пари (Д. Буртянський, В. Кришталь, Н. Агішева; 1982), опитувальник «Рольові очікування та рівень домагань у шлюбі» (А. Волкова, Т. Трапезнікова; 1985), опитувальник «Шкала любові та симпатії» (Л. Гозман, Ю. Альошина; 1985), дослідження сексуальної функції чоловіка та жінки за квантифікаційними шкалами СФЧ і СФЖ, діагностика психологічної статі С. Бем BSRI (адаптований варіант), методика Л. Шнейдер «Гендерна ідентичність», опитувальник Multidimensional Sexual Approach Questionnaire (MSAQ) W. E. Snell Jr., M. S. Zlokovich, D. G. Wooldridge, методика «Опитувальник настанов щодо сексу» Г. Айзенка, шкали сексуальної поведінки (Г. Васильченко, Г. Орлов, К. дер Веен).

У четвертому – рекомендовано звернути увагу на можливості визначення специфіки статевої конституції чоловіка й жінки (жіноча та чоловіча статури), а також розрахувати свій власний трохантерний індекс (Додаток Л-М). Бажано зупинитися й на аналізі такого явища як вірилізація.

Теоретична підготовка на лекційних заняттях, а також опрацювання попередніх питань семінарських занять мають стати запорукою успішного практичного опрацювання конкретних клієнтських випадків сексологічного профілю.

Завдання для самоперевірки

1. Чи може сучасна людина досягти сексуального благополуччя? Відповідь обґрунтуйте.

2. Наразі дослідниками на чолі з українкою Юлією Киричко математично виведено формулу чоловічого оргазму. На Вашу думку, чи буде вона відрізнятися у разі жіночого оргазму? Відповідь поясніть.

3. Які опитувальники та анкети, на Вашу думку, є найбільш доцільними у практиці психолога у разі випадків, що стосуються сексуальної поведінки людини та відповідних особливостей?

4. У науці відомі такі методи дослідження сексуальної функції чоловіка та жінки як квантифікаційні шкали СФЧ і СФЖ. Чим, на Вашу думку, обумовлена різниця шкал в їхньому змісті?

5. Охарактеризуйте такий феномен як вирилізація.

6. Як відбувається розрахунок трохантерного індексу? На скільки Ви погоджуєтесь з результатами щодо себе особисто? Чому?

7. Які психологічні проблеми в роботі психолога-сексолога стають найчастіше провідними в психодіагностиці на сучасному етапі?

8. Які особливості психодіагностики людини щодо особливостей її сексуальної сфери?

9. У чому полягає сутність сексуального здоров'я сучасної людини?

10. Чи можна уникнути проблем щодо сексуального здоров'я людини протягом її життєдіяльності? Відповідь поясніть.

11. У чому полягає принципова відмінність копулятивного циклу у жінок і чоловіків?

12. Французький письменник, філософ, публіцист, дослідник історії мистецтва Жорж Батай в еротичі вбачав екстравагантність, бажання насолоди, та водночас бажаний і неминучий сором, усвідомлення якого й відрізняє людей від тварин, а разом є шляхом досягнення екстазу («Парадокс про еротизм»). Обґрунтовано виразіть своє ставлення до цього вислову.

Література

основна – 16, 25, 37, 59, 76, 87;

додаткова – 5, 13, 23, 26, 30, 41, 44, 67, 68, 73, 75, 88, 93, 97.

Заняття 3.

МЕТОДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ВАГІТНОСТІ ТА ХПСШ

■ **Мета:** ознайомитися з основними методами вивчення сексуальної поведінки в різних науках (зокрема, медицині, психології, соціології); розглянути методи попередження вагітності, сформулювати уявлення про новітні засоби контролю народжуваності та значущості дій щодо планування сім'ї; розкрити можливості сучасних наук щодо попередження інфекційних хвороб, що передаються статевим шляхом; проаналізувати причини безпліддя у чоловіків і жінок, можливості профілактики цього явища.

Питання для обговорення

1. Основні методи вивчення сексуальної поведінки: в медицині, психології, соціології.
2. Прийняття рішень про використання контрацептивів. Методи попередження вагітності. Новітні засоби контролю народжуваності.
3. Попередження інфекційних хвороб, що передаються статевим шляхом.
4. СНІД і сексуальна поведінка. Перевірка на СНІД, лікування і вакцини.
5. Причини безпліддя у чоловіків і жінок, можливості профілактики.

Основні поняття теми: сексуальна поведінка, контрацептиви, інфекції та хвороби, що передаються статевим шляхом, безпліддя, відповідальне батьківство, планування сім'ї, вітрифікація, індекс Перля.

Методичні вказівки

У першому питанні важливо розглянути основні методи дослідження сексуальної поведінки (особливо увиразнюючи сучасний психологічний аспект). Наприклад, йдеться про метод дослідження конкретних випадків, опитування усне й письмове, спостереження, експеримент тощо.

Друге питання передбачає визначення особливостей прийняття рішень щодо використання контрацептивів, аналіз їхніх видів, насамперед безпечних, новітніх і надійних. Рекомендовано звернути увагу на проблему стелсингу (репродуктивного насильства) та на важливості формування відповідального батьківства, реалізації заходів планування сім'ї. Варто розглянути феномен біологічного посттравматичного материнства й батьківства на сучасному етапі.

У третьому – радимо зупинитися на вивченні інфекційних хвороб (зокрема, і на «букеті Венери»), що передаються статевим шляхом та можливостей їхнього попередження. Також корисною буде інформаційна розвідка щодо психологічного аспекту осіб мандрівних професій, осіб легкої поведінки, осіб з психоактивною формою залежності (що дозволить звернути особливу увагу на чинники, що сприяють зростанню ХПСШ, тобто йдеться про соціально-культурні зміни, поведінкові, медичні, соціально-демографічні, низький рівень санітарно-гігієнічної просвіти населення тощо). Бажано особливо акцентувати увагу на проблемі гігієни статевого життя (зокрема, звернути увагу на інформацію, наведену у Додатку В).

При підготовці до четвертого питання мають бути розкриті важливі аспекти безпечної сексуальної поведінки сучасної людини в розрізі проблеми СНІДу.

П'яте питання вимагає критичного аналізу причин (особливо психологічних) явища безпліддя (чоловічого, жіночого, поєданого); варто зупинитися і на таких феноменах як: Childfree, репродуктивний (фертильний) вік, гравідофобія, синдром менеджера, покоління сампхо, синглізм.

Завдання для самоперевірки

1. Якою мірою метод дослідження конкретних випадків допомагає розв'язувати психологові проблеми, що торкаються сексуальної сфери людини?

2. Чи можна уникнути стелсінгу в житті жінки? Відповідь поясніть.

3. Яка роль і місце, на Вашу думку, в сучасних реаліях біологічного посттравматичного материнства й батьківства?

4. Яких заходів наразі не вистачає, щоб реалізувалося в повній мірі завдання формування відповідального батьківства?

5. Чи залишається проблема ІПСШ актуальною для людини ХХІ ст.? Чому Ви так вважаєте?

6. Яка роль і місце причин стрес-індукованого характеру у виникненні безпліддя на сучасному етапі?

7. Чи є наразі, на Вашу думку, небезпечним явище Childfree? Відповідь поясніть.

8. Кого з видатних людей можемо вважати синглтонами?

9. Якими, на Вашу думку, є причини вибору людиною життя соло?

10. Чи згодні Ви з формулюванням, що репродуктивний (фертильний) вік – це стосується лише жінок? Відповідь поясніть.

11. На скільки, як Ви вважаєте, розповсюджене явище матриманії у сучасному суспільстві? Чому?

12. Відома дослідниця Белла де Пауло в своїх дослідженнях підтверджувала припущення про те, що зазвичай одинаків (умовно самотніх у віці 40 років) поважають менше, ніж одружених. Як Ви пояснюєте такі результати?

13. Кого з відомих секс-символів, які беруть активну участь у пропаганді здорового способу життя, Ви можете назвати?

14. Яка роль і місце відкладеного материнства (вітрифікації) в сучасному світі?

15. Що таке індекс Перля? Що впливає на нього?

Література

основна – 24, 28, 51, 59, 61, 75;

додаткова – 27, 35, 36, 46, 53, 55, 57, 63, 67, 69, 78, 85, 98.

Заняття 4.

СЕКСУАЛЬНІ РОЗЛАДИ ТА ЇХНЯ КОРЕКЦІЯ І ПСИХОТЕРАПІЯ

■ **Мета:** розглянути основні чинники (увиразнюючи психологічні), що призводять до виникнення сексуальних проблем (зокрема, у чоловіків і жінок); визначити важливі заходи щодо їхньої профілактики; проаналізувати явища сексуальної одержимості та синдрому тривожного очікування сексуальної невдачі; ознайомитися з основними підходами до терапії сексуальних розладів (їхніми принципами, можливостями та методами).

Питання для обговорення

1. Чинники, що призводять до виникнення сексуальних проблем.
2. Сексуальні розлади у чоловіків та їхні психологічні причини.
Профілактика: а) розлади ерекції; б) розлади еякуляції.
3. Сексуальні розлади у жінок та їхні психологічні причини.
Профілактика: а) сексуальна холодність (фригідність); б) аноргазмія; в) вагінізм.
4. Сексуальна одержимість та синдром тривожного очікування сексуальної невдачі.
5. Основні підходи до терапії сексуальних розладів. Психотерапевтична корекція сексуальних розладів; принципи та методи психотерапії (групова, індивідуальна, інтегрована).

Основні поняття теми: сексуальні розлади чоловіків, сексуальні розлади жінок, диспареунія, синдром очікування невдачі в сексі, еротофобія, сексуальний дистрес, діапазон прийнятності, мізандрія, мізогінія, псевдоімпотенція.

Методичні вказівки

У першому питанні мають розкриватися чинники (органічні / фізіологічні, психогенні, змішані), що призводять до виникнення сексуальних проблем.

Друге та третє питання вимагають уваги щодо аналізу психологічних причин сексуальних розладів чоловіків і жінок відповідно, а особливо вираження можливостей профілактичних дій.

У четвертому питанні варто зупинитися на аналізі таких явищ як: сексуальна одержимість, синдром тривожного очікування сексуальної невдачі (страх перед самим / самою собою; страх перед партнером / -кою (частіше страх його / її осуду або суджень); страх перед коїтусом), псевдоімпотенція, еротофобія.

П'яте питання потребує розгляду основних підходів до терапії сексуальних розладів: принципів, можливостей і методів.

Завдання для самоперевірки

1. Перерахуйте основні чинники, що провокують виникнення сексуальних проблем. Які з них найбільш значущі в сучасних реаліях?

2. Які психологічні причини стають провідними в сексуальних розладах сучасних чоловіків? Які заходи профілактики є, на Вашу думку, найдієвішими й чому?

3. Які психологічні причини стають провідними в сексуальних розладах сучасних жінок?

4. Які заходи профілактики сексуальних розладів є, на Вашу думку, найдієвішими й чому?

5. Назвіть основні заходи, які є найбільш адекватними й ефективними у разі проблеми, пов'язаної з синдромом тривожного очікування сексуальної невдачі.

6. Наведіть конкретні приклади застосування психотерапевтичних методів за сексуальних розладів.

7. Які психогенні чинники стають значущими у виникненні такого розладу як псевдоімпотенція?

8. Яка роль метафоричних асоціативних карт у практиці психолога-сексолога?

Література

основна – 16, 37, 45, 58, 59, 79\$

додаткова – 2, 4, 22, 29, 42, 55, 62, 67, 75, 80, 95, 97, 104, 108, 110, 111.

Заняття 5. НАСИЛЬСТВО І ПРИМУС В СЕКСУАЛЬНИХ СТОСУНКАХ

■ **Мета:** розглянути основні чинники та ознаки таких явищ як сексуальне насилля, сексуальний харасмент, кіберхарасмент, сексуальне зловживання, сексуальний примус; визначити заходи профілактики сексуальних зловживань, етапи відновлення після пережитого сексуального насилля.

Питання для обговорення

1. «Сексуальне насилля»: критичний аналіз сучасного категоріального апарату. Чинники, що обумовлюють сексуальне насилля.
2. Сексуальні домагання та сексуальний харасмент, кіберхарасмент. Сексуальні зловживання під час виконання професійних обов'язків.
3. Сексуальний примус і змушені сексуальні стосунки.
4. Сексуальні зловживання стосовно дітей.
5. Профілактика сексуальних зловживань. Етапи відновлення після пережитого сексуального насилля.

Основні поняття теми: аб'юз, сексуальне насилля, харасмент, сексуальний примус, агеїзм, аутинг, гайзлайтинг, правило «спідньої білизни», віктимізація.

Методичні вказівки

У першому питанні має розкриватися сучасний категоріальний апарат такого явища як сексуальне насилля (передусім щодо його ознак та чинників, а також процесу віктимізації).

Друге питання вимагає визначення індикаторів сексуального домагання та сексуального харасмента, кіберхарасмента. При підготовці до цього питання також важливо звернути увагу на дескриптори сексуальних зловживань при виконанні обов'язків,

пов'язаних з професійною діяльністю (зокрема, на таких складових «провокуючої основи» як: факт підпорядкування, щоденне перебування працівників в обмеженому просторі тощо).

У третьому питанні потрібно опрацювати феномени «сексуальний примус» і «змушені сексуальні стосунки». Також рекомендовано звернути увагу на характерологічні особливості сексуальних злочинців.

Четверте питання потребує розкриття форм прояву сексуальних зловживань щодо дітей: сексуальне насильство без фізичного контакту, сексуальне насильство з імовірним фізичним контактом (наприклад, сексуальна образа, сексуальний напад, зґвалтування, розбещення, інцест, демонстрація порнографії дітям, використання дітей для виробництва порнографічної продукції та проституції тощо); відкрите, приховане, сексуальне зловживання (внутрішньосімейне насильство, позасімейне насильство, вуличне насильство, інституційне насильство); сексуальна експлуатація, еротизація дитини тощо. Бажано зважати і на провідні поведінково-емоційні (страх, гнів, агресія, депресія; сексуалізована поведінка; регрес; таємничість, недовіра до людей) та фізичні (венеричні захворювання, рання вагітність, підозрілі плями, сліди біорідин; пошкодження ректальної, генітальної області) ознаки вчиненого сексуального насильства.

У п'ятому – рекомендовано визначити заходи профілактики сексуальних зловживань, розкрити етапи відновлення після пережитого сексуального насилля.

Завдання для самоперевірки

1. Охарактеризуйте характерологічні особливості сексуальних злочинців.
2. Проаналізуйте роль жертви в ситуації насилля, а також типи її поведінки.
3. У чому, на Вашу думку, полягають особливості формування віктимності?
4. Якою, на Вашу думку, є роль близьких людей жертви в разі вчинення сексуального насилля над нею?
5. За якими критеріями можна оцінити ефективність відновлення людини після пережитого сексуального насилля?
6. Яким чином інцест та педофілія впливають на динаміку психосексуального розвитку людини?

7. В якій професійній сфері, на Вашу думку, найчастіше має місце сексуальне насилля? Наведіть конкретні приклади.

8. Чому, як Ви вважаєте, домагання в спорті тривали десятиліттями?

9. Чи може, на Вашу думку, психогенез сексуальної садистичної поведінки бути описано за допомогою таких дескрипторів: зв'язок з механізмами фрустрації, занижена самооцінка та здатність сексуальної поведінки змінювати самооцінку, виступаючи формою самоствердження та компенсації? Свою відповідь поясніть.

10. Чи розділяєте Ви думку Сальвадора Далі про те, що еротика відрізняється від порнографії тим, що перша приносить всім щастя, а друга – лише невдачі? Свою відповідь обґрунтуйте.

Література

основна – 23, 59, 62, 67, 74, 75, 79;

додаткова – 5, 6, 17, 22, 25, 29, 32, 44, 81, 97, 104.

ЗАВДАННЯ ДО ПЕЗААУДИТОРНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Підготувати міні-проекти (презентації) за темами, що даються в переліку (Додаток А), керуючись відповідними рекомендаціями (Додаток П).

2. Розробити власний проєкт індивідуальної психологічної роботи психолога з конкретним випадком, що зачіпає сферу інтимного, сексуальності.

3. Письмово підготувати п'ять-десять запитань до будь-якої конкретної теми з лекційного або семінарського блоків курсу.

4. Самостійно опрацювати інформацію про відомих персоналій зі сфери психології (послугуючись джерелом [59]), відповідно пов'язану зі сферою сексології, та самостійно її доповнити короткою довідковою інформацією про інших дослідників (йдеться про три-п'ять прикладів).

5. Ознайомтеся з реальною ситуацією, що сталася у дитячому садочку, та дайте письмові відповіді на нижченаведені запитання.

До Вас підійшли діти п'яти-шестирічного віку і запитали: «Чи знаєте Ви, що таке секс?».

Якою буде Ваша відповідь? Опишіть розгорнуто й обґрунтовано.

У разі, якщо Ви скажете, що не знаєте з певних причин, діти Вам скажуть: «Тоді зараз ми вам покажемо й навчимо!». Якими будуть Ваші слова й дії у цьому разі?

6. Визначити можливий комплекс методів дослідження психологічної проблеми, переглянувши випадки з розділу «Клієнтські випадки сексологічного профілю. Практичні задачі для розв'язання» (обрати одну з ситуацій: 7, 8, 10, 11). Підготувати письмовий звіт.

7. Як Ви розумієте вислів: «Стежками любові й страждань: жіноча сексуальність»? Напишіть коротке есе (на 1-2 сторінки).

8. «Порозуміння між чоловіками і жінками – реальність чи утопія?». Напишіть короткий твір-роздум (1-2 сторінки) на вищезазначену тему.

9. Поговоріть з дитиною старшого дошкільного віку (зазначивши її стать та вік) з метою дослідження особливостей змісту уявлень в неї про:

А) чим відрізняються і чим схожі хлопчики і дівчатка;

Б) з ким з них і чому вони надають перевагу товаришувати (встановлювати дружні стосунки);

В) сімейну роль представників протилежної статі (їдеться насамперед про батька й матір).

Визначте, яких психолого-педагогічних впливів потребує Ваш співрозмовник / співрозмовниця.

10. Уявіть ситуацію, коли діти звертаються до Вас із питанням: «Звідки беруться діти?». Які основні моменти під час бесіди Ви маєте згадати? Дивіться приклад у додатку (Додаток Г).

11. Уявіть ситуацію, коли підлітки запитують у Вас: «Як зробити, щоб секс приносив насолоду обом?». Якими будуть Ваші відповіді?

12. Подумайте над темою: «Еротика в мистецтві». Проаналізуйте 2-3 конкретних приклади амурних сюжетів: про що вони свідчать?

13. Ознайомтеся з художнім твором українського кінорежисера, сценариста і продюсера Максима Наконечного «Бачення метелика», в якому висвітлюється проблема сексуального насильства та ксенофобії на тлі війни. У чому, на Вашу думку, найбільше увиразнюється його гуманістична перспектива?

14. Проаналізуйте роботу Ірвіна Ялома «Коли Ніцше плакав. Роман про одержимість» (1992) [81] (або перегляньте його одноіменну екранізацію, відзняту режисером Пінхасом Перрі, 2007). Дайте оцінку власного ставлення до цього роману, а також значущих проблем, які в ньому актуалізуються з точки зору психології (щодо сексу, страждань і болісних переживань почуття пристрасті та кохання відомих чоловіків – передусім Й. Броєра, Ф. Ніцше, а також самотності, внутрішньоособистісних конфліктів, відчаю, свободи, лікування через відвертість тощо).

Особливо зверніть увагу на слова Й. Броєра: «У присутності Берти я відчуваю себе так, ніби перебуваю в центрі всесвіту, в безпеці, в прекрасному місці, де немає питань життя, його мети; а також на його слова щодо Лу Саломе в розмові з Ніцше: «Це був святий момент для Вас (Ніцше), але точно не для неї»? Чи про щире кохання йдеться в обох випадках?

Яка роль З. Фрейда у цьому творі?

У чому, на Вашу думку, полягає справжня свобода людини?

15. У роботі «Про щастя фізичної любові. Як збагатити своє сексуальне життя» французької психотерапевтки, засновниці психосексології Фредеріке Грюєр [95] має місце думка, що чоловік може обирати конкретне положення жінки у своєму житті (зробивши її або дружиною, або коханкою, або сестрою, або подругою, або матір'ю, або навіть бабусею чи дитиною). Так, наприклад, у разі, коли чоловік і дружина відповідають, що вони одне для одного передусім брат і сестра, то їхнє сексуальне життя збідніле (або коли йдеться про пару батьків, де кожен сам по собі, позаяк особистості розчинилися у виховній функції та функції годувальника). У разі, коли йдеться про стосунки коханки й коханця, то у 80 % випадків пари визначають цю ситуацію як ідеальну. Перетворення на подібну пару коханців не обов'язково стосується утопії, але шлях до такого стану речей може бути тривалим і складним.

Чи розділяєте Ви ці думки? Відповідь поясніть.

16. Ознайомтеся з творчими завданнями, розміщеними у додатках (Додаток Д-К). На вибір розв'язати один із кросвордів. Або самостійно скласти свій кросворд (15-20 завдань), послуговуючись джерелом [59]. Можна використовувати для генерування кросвордів спеціальні сайти (наприклад, <https://childdevelop.com.ua/generator/letters/cross.html>).

17. Розгляньте малюнки (Додаток Н). Що, на Вашу думку, автори намагалися зобразити на них? Які з них найточніше увиразнюють тему інтимності та справжньої любові сучасної людини?

18. Зобразіть за допомогою малюнку «оргазм», використовуючи будь-які кольори та символи (що найперше приходить на думку). Потім ознайомтеся з текстом, що наводиться нижче. Будь ласка, дотримуйтеся чіткої послідовності у виконанні завдання.

Група дослідників з двох міжнародних компаній, що займаються виробництвом секс-іграшок, використала штучний інтелект для візуалізації оргазму (Додаток Р). Участь в експерименті взяли десять осіб (5 чоловічої і 5 жіночої статі). Також вчені використовували кардіомонітори для запису ударів серця.

Так, стало відомо, що найпопулярнішими описами оргазму серед людей були «виверження вулкана», «феєрверк», «зірка, що падає». З'ясувалося, що кожен образ є унікальним.

Які висновки можете зробити, виконавши свій малюнок та ознайомившись з результатом візуалізації ШІ?

КЛІЄНТСЬКІ ВИПАДКИ СЕКСОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ.

ПРАКТИЧНІ ЗАДАЧІ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Проаналізуйте ситуації та розробіть стратегію впливу при їхньому вирішенні (кожен випадок готується окремо)

1. Діалог між матерями і дочками:

– Мамо, скажи, я гарна?

Відповідають по-різному:

– Ти моя радість! Ти моє сонечко! Наразі знайдемо нові черевички, чисте платтячко – і ти будеш, моя донечко, ще гарнішою!

– Звичайно, ти гарніша за всіх на світі!

– Ще чого не вистачало! З таких років перед дзеркалом вертітися.

Яка, на Вашу думку, має бути відповідь матері на запитання дочки?

2. Хлопчик В. (5 років) опинився на консультації. Його бабуса жаліється на те, що у дитячому садочку малий виявляє надмірний інтерес до дівчат, схиляє їх до розгляду статевих органів. Йому дуже подобається цілувати одну з дівчат і він обіцяє на ній одружитися. Фізичний й інтелектуальний розвиток дитини – звичайний, відповідає віку.

3. Дівчинка А. шести років потрапила на консультацію з матір'ю. Вона розповіла: «Лягаю спати і кладу ручки поверх ковдри, починаю засинати, щось там (вказуючи на статеві органи) відчуваю, а ручка сама, сама блукає і так тисне та натирає, знов тисне. Я не хочу зовсім чіпати це місце, не хочу, ручка сама... я казала мамі, аби вона зашила мені штанці».

Потяг до мастурбації у дівчинки виник після того, як у віці 5 років остриці викликали свербіння у промежині. Протягом двох років майже щодня дівчинка займалася мастурбацією. Чергування батьків біля ліжка, їхні умовляння не мали жодного ефекту. А. розвинена фізично нормально, демонструє гарні розумові здібності, врівноважена, усміхнена, спокійна.

4. До консультації зателефонував офіцер. В його частині несе службу рядовий Ф., який народився у гірничому районі Туреччини. Він відмовляється відвідувати баню разом з особовим складом підрозділу, внаслідок чого виникають конфлікти зі старшиною. Сам солдат Ф. сумирний, тихий, погано розмовляє турецькою, часто молиться, відлюдкуватий.

5. По телефону звернувся чоловік 53 років, у шлюбі – 30 років.

«Я переніс інсульт. І після хвороби з'явилося постійне сексуальне бажання, бажання є щодня! Але з дружиною проблема – вона мені відмовляє. Скоріш за все через свою втому й загальне нездужання: вона ж не молода дівчина (на два роки за мене старша). Її позиція така: треба берегтися після інсульту! Краще чаю випити, телевизор переглянути. Ми з нею раз на тиждень, це у кращому разі, займаємося сексом, а мені щодня хочеться. Якщо у мене тривалий час немає сексу, то з'являється біль в яєчках, і голова починає боліти. Що робити? Не знаю...».

6. 34-річна клієнтка звернулася зі скаргою на статеву холодність. Вісім років тому протягом трьох місяців перед шлюбом вона жила статевим життям із майбутнім чоловіком. Після весілля несподівано до них в дім прийшла стороння жінка та влаштувала їй чоловікові бурхливу сцену, під час якої, ридаючи, казала, що кохає його і жити без нього не може. Сцена відбувалася в присутності чоловіка, що особливо вразило жінку, яка звернулася із запитом. З цього моменту статевий потяг у неї згас і оргазм при статевій близькості не виникає. Стосунки з чоловіком загалом залишаються гарними. Клієнтка – приваблива, самолюбива, але вразлива жінка.

7. Клієнтка, 32 роки, інженерка. 6 років як заміжня, але статеве життя з чоловіком розпочати боялася. Не вдавалися спроби введення в піхву статевого члена чоловіка, пальця лікаря і навіть власного пальця через виникнення страху, судомного зведення м'язів стегон, напруження м'язів входу до піхви та скарг на різкий біль при цьому. Після невдалого статевого акту, коли сперма витікла в переддвір'я піхви, з'явилися ознаки вагітності. Народила здорову дитину (дівоча пліва розірвана під час пологів), але страх статевого акту зберігся. Знову завагітніла, народила другу дитину, але статеве життя так і не розпочала через страх перед болем, який нібито може виникнути. Усвідомлює безглуздість і необґрунтованість страху. Гінекологічних або ендокринних розладів не виявлено. Пройшла курс гіпнозу – безрезультатно. Не допомогли ані екстрасенси, ані чаклуни, ані медикаменти.

8. Клієнтка 28 років, вчителька початкових класів, звернулася за наполяганням чоловіка з приводу фригідності та відрази до статевого акту. У дитинстві виховувалася дуже суворо. У 5-річному віці була жорстоко покарана за те, що на прохання хлопчиків опустила свої трусики. Надалі спілкування з хлопцями було заборонене. Їй навіювали неприпустимість, аморальність еротичних контактів і можливість «жахливих наслідків». Статеве життя почалося з 18 років у шлюбі. Стосунки з чоловіком гарні (не враховуючи інтимних взаємин). Має дитину.

9. 5-річну дівчинку привела на прийом мати, стурбована її поведінкою. Протягом півроку дівчинка стверджує, що вона – хлопчик. Не хоче мати жіноче ім'я, просить називати її чоловічим. Не подобається зачіска з бантами, вимагає купити їй штанці, як у хлопців. Під час дитячих ігор, наприклад у «тата-маму», виконує роль тата; не хоче бавитися з ляльками. Фізичний і психічний розвиток відповідає віку. Статеві органи розвинуті за жіночим типом, без патології. Вагітність у матері була нормальною.

10. Мати 36-річного чоловіка звернулася за порадою з приводу того, що її син не цікавиться жінками, неодружений, підтримує сексуальні контакти з 42-річним чоловіком. До цього в нього був інший «товариш». Син працює перукарем. Має зачіску з «косичкою». Зростав і розвивався нормально, був тихою сором'язливою дитиною. Вчився задовільно, уникав хлопчачих ігор, товаришував з дівчатами. До жінок не залицявся, статевого потягу до них не відчував. Статеві органи добре розвинені, голиться. Вважає себе здоровим чоловіком. Каже, що у нього більше спільного з чоловіками, ніж із жінками, і тому «друзі» в нього – чоловіки. Від звернення до сексолога відмовляється.

11. Дівчині 18 років, з хлопцем зустрічається вже два роки, інтимні стосунки почалися, як стала повнолітньою. На жаль, за словами юнки, її постійно турбує страх завагітніти. «Коли почали зустрічатися, то навіть боялася сісти на коліна та обійнятися, щоб нічого не пройшло по мені. Дуже безглуздо. Наразі і презерватив, і таблетки, і перерваний статевий акт (все разом). Мені здається все почалося, коли мати сказала: «Якщо завагітнієш, то я накладу на себе руки». В мене надто суворі батьки: коли я хотіла поїхати з батьками хлопця на святкування Великодня до іншого міста на один день, то батько як мене лише не називав, а матір ще й за волосся тягала, але не дуже. Що ж мені робити? Жити ж хочеться як людина. Навчаюся в іншому місті, закінчую другий курс (на відмінно), завжди була слухняною».

12. Г. Мішель – давно одружений чоловік, який стверджує, що щиро кохає свою дружину, дуже до неї прив'язаний. Його дружина для нього – частина «здобутих благ», які він називає своїм «луком», але разом клієнт відчуває «бажання побалуватися з огруглостями» інших жінок. Насправді його цікавили виключно жіночі груди. Це були короткотривалі зв'язки, але не більше того, позаяк він відчував, що проявляв невірність до дружини та через те глибоко переймався через почуття провини як чоловік. Це було драматично для Мішеля: його мало цікавили самі жінки, які існували ніби окремо від своїх великих грудей. Свою передчасну еякуляцію з іншими жінками він розцінював як ознаку вірності.

В цій історії важливо відмітити, що клієнт обрав собі в дружини жінку, яка не співпадала з його ідеалом. У неї були маленькі груди, тому стосунки з нею були не кращими, ніж з іншими.

Чи можна розцінювати це як наслідки травматизації, що проявляються в нездатності кохати (ніби анестезія чуттєвих зв'язків, що не дозволяє емоціям вільно пересуватися на психічному та фізичному рівнях)? Свою відповідь обґрунтуйте.

13. Одного ранку психологові майже у розпачі зателефонував молодий чоловік-бісексуал. Юна леді, на якій він одружився, була його першою «пригодою» (саме в неї виникли сексуальні труднощі). Після кількох місяців їхній шлюб перебував на межі розриву. Клієнт поставив психологові дивне запитання: «А жінки також відчувають сексуальне бажання? В чому воно виражається?». Психолог відповів досить просто: «Вони стають вологими». Відповідь клієнта була неочікуваною: «Ось воно як...». Розчарований голос чоловіка звучав так, ніби ці невеликі жіночі приливи виглядали не дуже яскравими ознаками порівняно з чоловічою ерекцією.

Про що йдеться, на Вашу думку, у цьому прикладі? Про вагінальну фригідність жінки або про недостатнє кохання, або певний міф про те, що жіноче бажання є децю малопомітнішим?

14. Коли чоловік і дружина відповідають, що вони одне для одного є передусім братом і сестрою, їхнє сексуальне життя зазвичай є збіднілим. Так, наприклад, коли послання на сімейному ауто-відповідачеві звучить як: «Вітаємо, Ви зателефонували до батьків Поля і Гастона...». Саме у цьому разі має місце виключно пара батьків, де кожен сам по собі, позаяк їхні особистості розчинилися у виховній функції та функції годувальника.

Коли пізніше ті ж самі пари дають визначення ідеальної ситуації, 80% зазвичай говорять про стосунки коханця й коханки.

Перетворення в подібну пару коханців не обов'язково стосується утопії, але шлях до такого стану може бути тривалим і складним.

Яка роль батьків дітей в їхньому майбутньому сімейному житті, сексуальному досвіді зокрема?

15. Г. Леон – син військового, жертва жорсткого виховання. Він чекав 11 років, щоб потрапити на цю першу консультацію з приводу передчасної еякуляції. На першу бесіду він взяв з собою свою дуже терплячу дружину. Клієнт розказав про те, які сильні емоції в нього виникають під час перегляду деяких телесеріалів, а водночас звернув увагу, що подібних емоцій він ніколи не переживав у стосунках зі своєю семирічною донькою, з якого в нього виникли певні складнощі у встановленні контакту.

Такий тип емоційного зміщення відбувається часто (що є наслідком наджорсткого виховання, коли дітям забороняється виражати свої емоції, коли вони їх відчують, проявляючи їх з певною затримкою). Так, наприклад, подібне може статися, коли спортсменка просто захлинається в сльозах наприкінці спортивних змагань, особливо коли перемагає, але разом не здатна сповна проявити себе й глибоко виразити та пережити свої почуття в любовних стосунках. Відтак синдром передчасної еякуляції не є простим, як здається з першого погляду. Він може бути наслідком найрізноманітніших почуттів, зокрема і глибоких непорозумінь у дитинстві.

Леон переживає серйозний конфлікт, відчуваючи своє сексуальне життя як телесеріал (в емоційному плані він залишився дитиною, з глибокою травмою самотності й нестачі любові в дитинстві). Вже наприкінці першої бесіди клієнт запитав психолога про те, як довго триватиме лікування (це типове питання у випадку передчасної еякуляції). Психолог йому поставив зустрічне питання: «А скільки часу Ви протримаєтеся під час найближчої близькості?». На що Леон почав сміятися і припинив ставити питання подібного роду.

Рекомендації психолога полягали в наступному. Для гармонізації емоцій і подолання стресу, про який треба пам'ятати як про чинник порушення сексуальної рівноваги, Леону потрібні були тривалі сеанси «материнської ласки». Важливо, щоб дружина його обіймала, заколихувала ніби дитину до тих пір, поки він вирішить, що зможе продемонструвати свою чоловічу міць триваліше. Навіть масаж спини одне одному стане ознакою зниження егоїстичності. Леону бажано ознайомитися з мистецтвом кохання, що він і почав робити.

Чи погоджуєтеся Ви з приписами роботи психолога? А що б Ви порекомендували?

16. Дівчинка, 6 р. 8 міс., під впливом бабусі заявила, що «тато знімає з неї білизну і робить їй боляче». Мати дівчинки звернулася до прокуратури з заявою. Дівчинка страждала хронічними запорами, неодноразово лікувалася за допомогою клізми. Тому в області ануса за висновком судово-медичної експертизи були певні пошкодження. Дівчинка стверджувала, що тато вставляв їй пальця до цієї області і до піхви. Суд виніс вирок – лишити волі чоловіка на 11 років.

Після суду дівчинка стала жити разом з матір'ю, а бабуся поїхала до іншого міста.

Підсудний подав скаргу та вимагав судово-психологічної експертизи. Під час бесіди з дівчинкою та при аналізі даних експериментально-психологічного обстеження виявлено позитивне ставлення до батька. Дівчинка писала йому листи до в'язниці, надсилала малюнки. Вона сказала про батька так, як просила її бабуся. У бабусі були вкрай негативні стосунки з зятем, а на той час дівчинка жила в її домі. Батьки через неприязні стосунки жили в іншому місці, навіщали дочку, іноді забирали її до себе.

Аналіз протоколів допитів: на всіх етапах ніхто не спитав дитину «Як ти ставишся до батька, які стосунки у бабусі з батьком?».

Про що свідчить цей приклад? Яка роль психолога в судово-психологічній експертизі в даному разі?

17. Іра К., 10-и років, відрізнялася нестійкою поведінкою, неодноразово крала гроші у батьків та їхніх знайомих, прогулювала школу. Якось мати спіймала її на гарячому, коли вона намагалася вкрати гроші у знайомої. Іра несподівано заявила матері, що вітчим живе з нею статевим життям. Перелякана матір запросила свою подругу послухати, що розповідає донька. Дівчинка детально описала розпусні дії вітчима і статеві контакти з ним. Матір подала заяву до прокуратури. Вітчима Ірини, раніше осудного, було поміщено під варту. Заразом гінекологічна експертиза не виявила жодних порушень у дівчинки, що не співпадало з тим, що вона говорила про вітчима. Через певний час на другому допиті вона зізналася слідчому, що оговорила вітчима. Причина – неприязні стосунки Ірини з ним, який постійно сварив її за погану поведінку та систематичну крадіжку. Ситуацію згвалтування вона вигадала, подивившись напередодні еротичний відеофільм, а його сюжет – основа в описі цієї ситуації; а причина фантазування – бажання дівчинки захистити себе від претензій матері до її поведінки.

Про що свідчить ця ситуація? На цьому прикладі спробуйте проаналізувати індивідуальні психологічні та вікові особливості дівчинки.

ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

► Приклади завдань

1. Негативне ставлення до чоловіків, ненависть і відраза до них:

- А) андрофобія;
- Б) мізогінія;
- В) мізандрія;
- Г) ангедонія.

2. Сексуально вмотивована потреба приймати в себе частини або продукти виділень людського тіла (сеча, екскременти, менструальна кров, людське м'ясо), поїдання яких задовольняє сексуальні бажання:

- А) транссексуалізм;
- Б) ексаудиризм;
- В) пікацизм;
- Г) трансвестизм.

3. Здатність статевозрілого індивіда до народження нащадків:

- А) абстинентність;
- Б) сексуальність;
- В) фемінність;
- Г) фертильність.

4. Гормон з групи андрогенів (чоловічих статевих гормонів), що виробляється яєчками і наднирниками у чоловіків, а також яєчниками і наднирниками у жінок:

- А) тестостерон;
- Б) прогестерон;
- В) естроген;
- Г) кортизон.

5. Залоза, що відноситься до внутрішніх статевих органів людини (яєчка у чоловіків і яєчники у жінок). Вона виробляє статеві гормони й утворює (розмножує) статеві клітини (сперматозоїди та яйцеклітини):

- А) гонада;
- Б) гамета;
- В) аденогіпофіз;
- Г) куперова.

6. Запобігання небажаної вагітності різними засобами і методами з мінімальною шкодою для здоров'я і зі збереженням повноцінного статевого життя, що приносить задоволення:

- А) планування;
- Б) моногамія;
- В) контрацепція;
- Г) сексуалізація.

7. Дискримінація людей за ознакою статі – це:

- А) гандикапізм;
- Б) сенсуалізм;
- В) есенціалізм;
- Г) сексизм.

8. Зовнішня оболонка зародка, що має ворсинки (нарости), які врастають у слизову оболонку матки, утворюючи плаценту:

- А) мембрана;
- Б) глікокалікс;
- В) хоріон;
- Г) муреїн.

9. Спільне проживання двох сексуальних партнерів без офіційної реєстрації стосунків:

- А) сім'я;
- Б) конкубінат;
- В) шлюб;
- Г) контуберніум.

10. П'яте венеричне захворювання, що передається статевим, рідше – побутовим шляхом. Супроводжується гранулематозними проявами на шкірі і підшкірній клітковині, переважно в області промежини й статевих органів:

- А) донованоз;
- Б) хламідіоз;
- В) трихомоніаз;
- Г) кандидоз.

11. Сексуальна поведінка індивіда, спрямована на зниження ризику зараження інфекціями, що передаються статевим шляхом, зокрема ВІЧ-інфекцією, що включає в себе статеве утримання, обмеження сексуальних контактів, вірність одному сексуальному партнеру, регулярне використання презервативу при зміні партнера і початок статевого життя в більш зрілому віці:

- А) сексуальне життя;
- Б) сексуальне виховання;
- В) безпечний секс;
- Г) несучасний секс.

12. Здатність індивіда до сексуальних реакцій за одиницю часу:

- А) сексуальна відповідь;
- Б) статева абстиненція;
- В) сексуальна поведінка;
- Г) сексуальна потенція.

13. Еротична привабливість, статевий заклик, сексуально-збудливий тип поведінки:

- А) сексапільність;
- Б) фертильність;
- В) лібідність;
- Г) фемінність.

14. Етична доктрина, що затверджує задоволення і насолоду вищими завданнями й основними мотивами поведінки людини:

- А) евідемонізм;
- Б) сенсуалізм;
- В) гедонізм;
- Г) ідеалізм.

15. Одночасне настання оргазму у сексуальних партнерів:

- А) абстиненція;
- Б) потенція;
- В) еупареунія;
- Г) гедонізація.

16. Вимушене або свідоме зниження (відсутність) статевої активності нижче конституціонально-вікової потреби індивіда:

- А) статеві гонадизація;
- Б) статеві абстиненція;
- В) прокреація;
- Г) статеві ангедонізація.

17. Вроджена відсутність статевих залоз:

- А) алібідомізм;
- Б) ангедонізм;
- В) агонадизм;
- Г) ановаризм.

18. Сукупність соматосексуальних, психосексуальних і соціо-психологічних характеристик, які очікує соціум від осіб жіночої статі:

- А) маскулінність;
- Б) андрогінність;
- В) сексуальність;
- Г) фемінність.

19. Гормони гіпофізу, що регулюють функції статевих залоз:

- А) гонадотропіни;
- Б) інсулін;
- В) парагормони;
- Г) адреналін.

20. Стійкі хімічні речовини, що виділяються організмом людини або тварини і сексуально збуджують партнера (оберіть найбільш точну назву):

- А) атрактанти;
- Б) феромони;
- В) ароматизатори;
- Г) телергони.

21. Залоза внутрішньої секреції (овальної форми), що розташована на основі (передній частині) головного мозку. Нею виробляються такі основні гормони: фолікулостимулюючий гонадотропін, лютеїнізуючий гонадотропін, пролактин, соматотропін (гормон зросту), адренкортикотропний гормон, тиреотропін:

- А) епіфіз;
- Б) тимус (вилочкова);
- В) гіпоталамус;
- Г) аденогіпофіз.

22. Патологічний стан, обумовлений дефіцитом або порушеннями дії тестостерону:

- А) гіпохламідизм;
- Б) гіпофізм;
- В) гіпогонадизм;
- Г) гіпотропізм.

23. Мікроорганізм, що живе всередині клітини і займає проміжне положення між бактеріями і вірусами та має унікальний цикл розвитку (інфекції, викликані ним, передаються статевим шляхом у людей і є основною причиною інфекційної сліпоти у всьому світі):

- А) актиноміцет;
- Б) гриб виду *Candida*;
- В) хламідія;
- Г) трихомонада.

24. Подружня зрада, невірність:

- А) мізогінія;
- Б) ангедонія;
- В) тріолізм;
- Г) адюльтер.

25. Стандартна серологічна реакція для діагностики сифілісу:

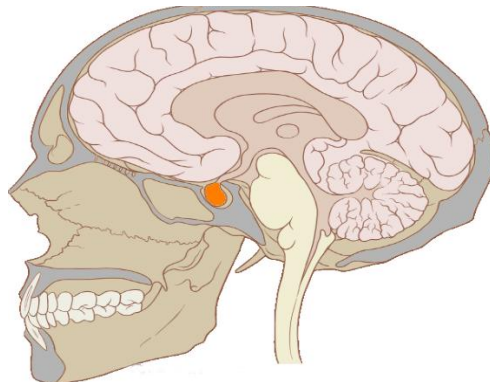
- А) реакція Манту;
- Б) реакція Вассермана;
- В) реакція Фолькмана;
- Г) реакція Пауля-Буннеля.

26. У нейрогіпофізі людини (йдеться про задню долю гіпофізу) відбувається:

- А) стимуляція росту хрящових клітин;
- Б) продукування меланотропіну;
- В) вироблення пролактину;
- Г) депонування окситоцину й вазопресину.

27. Що саме позначено помаранчевим кольором на малюнку:

- А) гіпоталамус;
- Б) амигдала;
- В) гіпокамп;
- Г) гіпофіз.

28. Венеричне захворювання, що викликається блідою спірохетою (*Treponema pallidum*) і передається статевим шляхом (а також від хворої матері до дитини під час вагітності) і характеризується враженням шкіри, слизових оболонок, внутрішніх органів, кісток і нервової системи:

- А) гонорея;
- Б) трихомоніаз;
- В) мікоплазмоз;
- Г) сифіліс.

29. Прискорений фізичний (статевий) і психосексуальний розвиток дітей і підлітків передусім під впливом біологічних і соціальних чинників:

- А) активізація;
- Б) автоматизація;
- В) акселерація;
- Г) адаптація.

30. Загальна назва органів статевої системи:

- А) статеві залози;
- Б) копулятивні органи;
- В) геніталії;
- Г) статеві протоки.

31. Нав'язливий страх, боязкість чоловіків:

- А) аграфобія;
- Б) антропофобія;
- В) венустрофобія;
- Г) андрофобія.

32. «Малі ускладнення» фізіологічного перебігу вагітності:

- А) ембріогенез;
- Б) гастрюляція;
- В) прееклампсія;
- Г) гестоз.

33. Жіночий гомосексуалізм:

- А) трансвестизм;
- Б) сапфізм;
- В) содомітизм;
- Г) трибадизм.

34. Патологічне посилення потреби чоловіка в еротико-сексуальних діях, що має нав'язливий або надцінний характер, з постійним почуттям статевої незадоволеності і нестриманим прагненням до нових сексуальних контактів:

- А) німфоманія;
- Б) сатириаз;
- В) булімія;
- Г) сапфізм.

35. Стать дитини залежить від статевих хромосом:

- А) матері;
- Б) батька;
- В) обох батьків;
- Г) не залежить ані від матері, ані від батька.

36. Страх вагітності:

- А) дисморфофобія;
- Б) еротофобія;
- В) токофобія;
- Г) гравідофобія.

37. Негативне ставлення до жінок, забарвлене відразу і ворожістю:

- А) мізогінія;
- Б) мізандрія;
- В) гандикапія;
- Г) лімеренція.

38. Психологічне, фізичне, сексуальне, економічне насильство, що відбувається у близьких стосунках та часто маскується під турботу:

- А) садизм;
- Б) стигматизм;
- В) абьюз;
- Г) газлайтинг.

39. Зниження (або навіть повне зникнення) сексуального інтересу: менше сексуальних фантазій і промов на сексуальну тематику, інтересу до ініціації мастурбаторних і статевих актів порівняно з конституціонально-віковою нормою або попереднім ритмом статевої активності (іншими словами – сексуальна байдужість):

- А) бодішеймінг;
- Б) фригідність;
- В) ретардація;
- Г) алібідомія.

40. Розголошення інформації про сексуальну орієнтацію або гендерну ідентичність іншої людини без її згоди, що може призвести до тяжких наслідків (наприклад, втрата роботи, житла, сім'ї і друзів):

- А) камінг-аут;
- Б) спіквелл;
- В) аутинг;
- Г) аутспік.

41. Терміни, введені в психоаналіз К. Юнгом для позначення архетипних образів та пов'язані з чоловічою й жіночою статтю відповідно:

- А) фемінність і маскуліність;
- Б) Інн та Ян;
- В) пані й пан;
- Г) аніма та анімус.

42. Утворення і виділення молока молочними залозами:

- А) мастопатія;
- Б) лактація;
- В) філоїдизація;
- Г) дисплазія.

43. Прагнення до статевого спілкування:

- А) ерос;
- Б) танатос;
- В) деструдо;
- Г) лібідо.

44. Німецький сексолог Ганс Гізе цей феномен позначає як «вибіркова готовність прийняти партнера з урахуванням його статевої приналежності»:

- А) повільний потяг;
- Б) сексуальний інтерес;
- В) статевий потяг;
- Г) швидкісний потяг.

45. Сексуально активна, приваблива дівчина-підліток, яка має жіночу чарівність:

- А) фіфочка;
- Б) німфетка;
- В) богиня;
- Г) кокетка.

46. Процес розвитку жіночих статевих клітин, під час якого незрілі статеві клітини-овогонії, пройшовши через ряд стадій (розмноження, росту, ділення), перетворюються в зрілі, здатні до запліднення яйцеклітини:

- А) ембріогенез
- Б) овогенез (овігенез, оогенез);
- В) прогенез;
- Г) онтогенез.

47. Звичка людей (найчастіше жінок) займати сусіднє сидіння у громадському транспорті власною сумкою:

- А) менспредінг;
- Б) «транспортний мачизм»;
- В) менситінг;
- Г) бегспредінг.

48. Індивідуальний засіб для жінок запобігання небажаної вагітності та інфекцій, що передаються статевим шляхом (передусім ВІЧ-інфекції):

- А) стерилізація;
- Б) свічки-креми;
- В) фемідом;
- Г) внутрішньоматкова спіраль.

49. Незріла жіноча статеві клітина в період росту:

- А) сперматозоїд;
- Б) яйцеклітина;
- В) овогонія;
- Г) овоцит (ооцит).

50. Лінія (матрилінійність або патрилінійність), за якою прослідковується спорідненість:

- А) хіромантія;
- Б) фіксація;
- В) філіація;
- Г) оптація.

51. Акцент на обличчі-голові у зображеннях чоловіків і на тілі – жінок у ЗМІ (термін Дейна Арчера):

- А) сексизм;
- Б) фейсизм;
- В) мачизм;
- Г) ейджизм.

52. Форма дискримінації, що увиразнюється у будь-якій небажаній і настирливій фізичній і словесній поведінці, чим ображає, принижує людину або порушує недоторканість її приватного життя (може бути і сексуального характеру):

- А) гандикапізм;
- Б) харасмент;
- В) тізер;
- Г) ламер.

53. Гендерна ідентичність, що позначає людей, чия соціальна стать (гендер) співпадає з біологічною статтю:

- А) цисгендерність;
- Б) трансгендерність;
- В) моногендерність;
- Г) біогендерність.

54. Німецький сексолог Фолькмар Зігуш (1991) уперше використав цей термін для позначення феномену норми (а не як факт) співпадання біологічної статі та гендеру:

- А) транссексуальність;
- Б) моносексуальність;
- В) циссексуальність;
- Г) бісексуальність.

55. Стан психоемоційного насичення, навіть до повної сексуальної байдужості, що настає в індивіда після досягнення оргазму або серії оргазмів:

- А) сексуальна сублімація;
- Б) сексуальна сатурація;
- В) сексуальна фрустрація;
- Г) сексуальний стрес.

56. Соціальна фобія (переважно у чоловіків), що полягає у страху перед представницями жіночої статі:

- А) фемінофобія;
- Б) гінофобія;
- В) андрофобія;
- Г) гінекофобія.

57. Обмежена частина передньої (верхньої) стінки піхви/вагіни, що має особливо підвищену чутливість до тактильної стимуляції, що приводить до різкого зростання збудження жінки й підсилення її оргастичних відчуттів:

- А) зона Кінзі (зона А, зона К);
- Б) зона Грефенберга (зона G, зона S);
- В) зона Фрейда (зона F);
- Г) зона Мастерс (зона M).

58. «Парасолькове» поняття, під яке потрапляють усі випадки атипової гендерної ідентичності (термін означає стать, яка не є ані «чоловічою», ані «жіночою» або знаходиться десь посередині):

- А) гендерквір;
- Б) агендер;
- В) мораторій;
- Г) дифузія.

59. Неприродній сексуальний потяг до певних об'єктів або ситуації (залежить від фантазії людини):

- А) перверсія;
- Б) лібідо;
- В) пансексуалізм;
- Г) парафілія.

60. Добровільне та свідоме розголошення людиною інформації про власну сексуальну орієнтацію або гендерну ідентичність:

- А) аутинг;
- Б) інтерв'ю;
- В) бесіда;
- Г) камінг-аут.

61. Йдеться про будь-яку комплементарну пару протилежностей як у стані об'єднання, так і в стані опозиції. К. Юнг використав це поняття передусім щодо парного зв'язку Аніма – Анімус:

- А) діада;
- Б) пара;
- В) тандем;
- Г) сизигія.

62. Стиль в одязі, для якого характерною є повна відсутність ознак, що вказують на стать:

- А) вінтаж;
- Б) класика;
- В) унісекс;
- Г) екзотика.

63. Неологізм, що позначає стигматизацію будь-якої жінки, чий особисті стосунки, поведінка або зовнішній вигляд вважаються провокаційними, занадто сексуальними або аморальними:

- А) віктимблеймінг;
- Б) лукізм;
- В) ейблізм;
- Г) слатшеймінг.

64. Горизонтальна гендерна сегрегація праці, коли жінки мають більш обмежений доступ до професій і видів діяльності, які забезпечують надалі значуще вертикальне кар'єрне зростання:

- А) «липка підлога»;
- Б) «скляні стіни»;
- В) «темні вікна»;
- Г) «світлі шафи».

65. Звичка чоловіків сидіти з широко розставленими ногами в громадському транспорті, займаючи таким чином сусідні сидіння:

- А) бегспредінг;
- Б) ейджизм;
- В) менспредінг;
- Г) вуменспредінг.

66. «Витончене, чемне кохання» (часто між заміжньою дамою вищого класу і неодруженим юнаком у Середньовіччі) – йдеться про:

- А) моральне кохання;
- Б) справжнє кохання;
- В) куртуазне кохання;
- Г) несправжнє кохання.

67. Узагальнюючий термін для позначення всіх сексуальних і гендерних меншин:

- А) цисгендер;
- Б) сапіосексуал;
- В) драг кінг/драк квін;
- Г) квір.

68. Термін, який означає, що жінки порівняно з чоловіками довше затримуються на початкових позиціях у службовій ієрархії:

- А) «скляна стеля»;
- Б) «липка підлога»;
- В) «скляні стіни»;
- Г) «темні сходи».

69. Генетична аномалія, при якій у жінки відсутня одна повна або часткова копія Х-хромосоми в певних або всіх клітинах:

- А) синдром Клайнфельтера;
- Б) синдром Патау;
- В) синдром Едвардса;
- Г) синдром Шерешевського-Тернера.

70. Скільки підходів до сексуальних стосунків діагностує опитувальник Multidimensional Sexual Approach Questionnaire (MSAQ) W. E. Snell Jr., Zlokovich M. S., Wooldridge D. G.:

- А) п'ять;
- Б) вісім;
- В) десять;
- Г) дванадцять.

71. У типології любові канадця Дж. А. Лі виділено такі види любові:

- А) ерос, людус, агапе, сторге, манія, філія;
- Б) ерос, пристрасть, кохання, манія, філія;
- В) лібідо, людус, любов, дружба, манія, філія;
- Г) симпатія, закоханість, пристрасть, любов, дружба, щастя.

72. Стадії індивідуальної еволюції лібідо (за Г.С. Васильченком) представлені наступним чином:

- А) природне, реактивне, еротичне, сексуальне;
- Б) платонічне, романтичне, еротичне, сексуальне;
- В) дитяче, підліткове, юнацьке, доросле;
- Г) еротичне, аддиктивне, реактивне, компульсивне.

73. Це американська дослідниця, відома психологічним дослідженням гендерних проблем та андрогінії; авторка теорії гендерних схем і статево-рольового опитувальника:

- А) Лідія Бернгардівна Шнейдер;
- Б) Сандра Рут Ліпсіц Бем;
- В) Карен Хорні (Даніельсон);
- Г) Вірджінія Едельман Джонсон.

74. Ця американська психологиня й сексологиня стала відомою світові своєю статтею про гомосексуальність чоловіків (1957), в якій доводила, що власне гомосексуальність не пов'язана з жодним психічним, психологічним відхиленням або з порушенням соціальної адаптації:

- А) Карен Хорні (Даніельсон);
- Б) Лідія Девіс;
- В) Евелін Хукер (Джентрі);
- Г) Бетті Додсон.

75. Американська сексологиня Бетті Мартін розробила концепцію балансу взаємин, засновану на балансі «брати-давати». Остання отримала назву:

- А) «Колесо часу»;
- Б) «Колесо життєвого балансу»;
- В) «Колесо фортуни»;
- Г) «Колесо (коло) згоди».

76. Основні прояви нормальної сексуальності у жінок:

- А) ерогенна чутливість, прелюдія, оргазм і сухість;
- Б) ерогенна реактивність, lubricації, оргазм і статевий потяг;
- В) лібідо, ерогенна реактивність, оргазм і гедонія;
- Г) диспареунія, фригідність, сухість і дисменорея.

77. Трохантерний індекс (ТІ) – це показник, що визначає тип статевої конституції (потреби). Він визначається як:

- А) відношення зросту до маси тіла;
- Б) відношення зросту до віку;
- В) відношення зросту до довжини руки;
- Г) відношення зросту до довжини ноги.

78. Типова крива копулятивного циклу чоловіка представлена такими стадіями, як:

- А) нейрогуморальна готовність, ерекційна, копулятивна, психічна, рефрактерна, еякуляторна;
- Б) нейрогуморальна готовність, ерекційна, рефрактерна, копулятивна, психічна, еякуляторна;
- В) нейрогуморальна готовність, психічна, ерекційна, копулятивна, еякуляторна, рефрактерна;
- Г) нейрогуморальна готовність, психічна, рефрактерна, ерекційна, еякуляторна, копулятивна, рефрактерна.

79. Відомий сексолог і сексопатолог Георгій Васильченко (1977) запропонував шкалу векторного визначення статевої конституції чоловіка. Вона враховує ... показників (векторів):

- А) сім;
- Б) вісім;
- В) десять;
- Г) дванадцять.

80. Гендер – це:

- А) первинні статеві ознаки;
- Б) соціальна інтерпретація статі;
- В) вторинні статеві ознаки;
- Г) біологічна інтерпретація статі.

81. Гендерні стереотипи:

- А) спрощують і узагальнюють уявлення про чоловіків і жінок;
- Б) розкривають істинну сутність мужності й жіночності;
- В) стосуються тільки чоловіків;
- Г) стосуються тільки жінок.

82. Уявлення про маскуліність і фемінність:

- А) закладені в мозок людини від природи;
- Б) стали у всіх епохах і культурах;
- В) відрізняються у різних епохах і культурах;
- Г) передаються від батьків.

83. У разі, коли йдеться про гендерні студії, то це про:

- А) суспільні проблеми жінок;
- Б) суспільні проблеми чоловіків;
- В) соціальну рівність між чоловіками і жінками;
- Г) соціальну нерівність між чоловіками і жінками.

84. Сексизм – це:

- А) стереотип або дискримінація за зовнішнім виглядом;
- Б) стереотип або дискримінація за ознакою сексуальної орієнтації;
- В) стереотип або дискримінація за ознакою статі;
- Г) стереотип або дискримінація за конституцією тіла.

85. «Міжпланетарна теорія гендерних відмінностей» відповідно до автора праці «Гендероване суспільство», американського соціолога Майкла Кіммела – це:

- А) одна з перших теорій у поясненні гендерних відмінностей;
- Б) одна з останніх теорій гендерних відмінностей;
- В) критичне та метафоричне означення відмінностей між чоловіками і жінками;
- Г) дописаний автором другий том до бестселера Джона Грея «Чоловіки – з Марсу, а жінки – з Венери».

86. Гендерні студії базуються на такому теоретико-методологічному підході як:

- А) психоаналіз;
- Б) соціальний конструктивізм;
- В) біологічний детермінізм;
- Г) статево-рольовий підхід.

87. Яка суспільна сфера й досі закріплена саме за жінками у результаті диференційної гендерної соціалізації:

- А) релігійна;
- Б) сімейна (приватна);
- В) інтимна (сексуальна);
- Г) політична.

88. Фізична привабливість, краса – один з атрибутів:

- А) фемінності;
- Б) маскулінності;
- В) і фемінності, і маскулінності;
- Г) ані фемінності, ані маскулінності.

89. Прикладом переважно гендерно сегрегованого предмету у школах України є:

- А) біологія;
- Б) трудове навчання;
- В) математика;
- Г) українська мова.

90. Критичний аналіз змісту джерел задля виявлення в ній гендерних стереотипів, традиційних ролей для чоловіків і жінок називають:

- А) екзистенціалістським моніторингом;
- Б) комплексним аналізом;
- В) гендерною експертизою;
- Г) соціально-конструктивістським конструюванням.

91. Маскулінність – це:

- А) сильні й мужні чоловіки;
- Б) внутрішній стан чоловіка, пов'язаний з нарощуванням м'язів;
- В) ознаки, приписувані чоловікові у суспільстві;
- Г) ознаки, приписувані жінці у суспільстві.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ НА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ

(ЗАЛІК)

1. Предмет, завдання та галузі сексології.
2. Місце сексології в системі наук.
3. Сексологія і психологія. Три «сексуальні революції».
4. Методи, проблеми й обмеження сексологічних досліджень.
5. Основні категорії курсу.
6. Сексуальне здоров'я, його складові.
7. Поняття норми в сексології.
8. Сексуальність та її функції.
9. Статева та гендерна ідентичності сучасної людини.
10. Епідеміологія порушень сексуального здоров'я та організація сексологічної допомоги психологом.
11. Народжуваність та пренатальний період закладання особливостей сексуальної поведінки людини, її статі.
12. Первинні та вторинні статеві ознаки.
13. Психофізіологія сексуальності. Особливості жіночої та чоловічої сексуальності.
14. Копулятивний цикл. Жіночий та чоловічий копулятивні цикли.
15. Діапазон прийнятності.
16. Чоловік і жінка: особливості уявлень про ідеальність. Сучасні тенденції в сексуальній поведінці чоловіків і жінок.
17. Сексуальність та її прояви у дітей, підлітків, молоді. Сексуальність дорослого.
18. «Сексуально активна людина» на різних вікових етапах. Поняття періоду «сексуальна кар'єра».
19. Психосексуальний розвиток людини (З. Фройд, Е. Еріксон).
20. Постгуманізм і сексуальна сфера сучасної людини.
21. Сім'я як об'єкт психології. Нормативні та ненормативні кризи в сім'ї.
22. Сексуальна гармонія в сім'ї та її індикатори. Подружжя сексуальність.
23. Особливості виховання дітей в неповній та одностатевій сім'ї.
24. Інтимне життя і війна.
25. Принципи, основні завдання та основи статевого виховання на різних етапах розвитку особистості.

26. Особливості сексуальної просвіти в різних країнах.
27. Статеве виховання дитини батьками. Дитина з особливими потребами та її сексуальне виховання.
29. Дитячі книжки у статевому вихованні дитини.
30. Складові успішного статевого виховання.
31. Арт-фемінізм, психологічна складова.
32. Сексуальні настанови в ЗМК. Еротика та порнографія, їхні функції.
33. Цифровий світ та сексуальна поведінка сучасної людини.
34. Онлайн-грумінг і секстинг.
35. Сексологічна допомога: особливості світового і вітчизняного досвіду. Роль і місце сексологічних знань у професійній діяльності сучасного психолога.
36. Методи попередження вагітності. Новітні засоби контролю народжуваності.
37. Попередження інфекційних хвороб, що передаються статевим шляхом.
38. СНІД і сексуальна поведінка. Перевірка на СНІД, лікування і вакцини.
39. Причини безпліддя у чоловіків і жінок, можливості профілактики.
40. Чинники, що призводять до виникнення сексуальних проблем.
41. Сексуальні розлади у чоловіків та їхні психологічні причини. Профілактика: а) розлади ерекції; б) розлади еякуляції.
42. Сексуальні розлади у жінок та їхні психологічні причини. Профілактика: а) сексуальна холодність (фригідність); б) аноргазмія; в) вагінізм.
43. Сексуальна одержимість та синдром тривожного очікування сексуальної невдачі.
44. Основні підходи до терапії сексуальних розладів. Психотерапевтична корекція сексуальних розладів; принципи та методи психотерапії (групова, індивідуальна, інтегрована).
45. «Сексуальне насилля»: критичний аналіз сучасного категоріального апарату. Чинники, що обумовлюють сексуальне насилля.
46. Сексуальні домагання та сексуальний харасмент, кіберхарасмент. Сексуальні зловживання під час виконання професійних обов'язків.
47. Сексуальний примус і змушені сексуальні стосунки.
48. Сексуальні зловживання стосовно дітей. Профілактика сексуальних зловживань. Етапи відновлення після пережитого сексуального насилля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безкоровайна О. В. Особливості реалізації технології виховання статевої культури старшокласників у соціально-ціннісній діяльності. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. пр. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. Вип. 18, кн. 1. С. 44–52.
2. Берн Е. Секс у людському коханні. Ігри, в які грають у ліжку / пер. з англ. О. Стукала. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2021. 256 с.
3. Бикова С. В. Особливості емоційного інтелекту жінок та чоловіків. *Наука і освіта*. 2015. №10. С. 126–130.
4. Білобровка Р. І. Критерії сексуального здоров'я подружніх пар, де в чоловіків спостерігаються афективні порушення та має місце сексуальна дисгармонія. *Український журнал клінічної та лабораторної медицини*. 2010. Т. 5, №3. С. 134–136.
5. Білобровка Р. І. Порушення сексуального здоров'я та функціонування сім'ї при афективних розладах у чоловіків (медико-психологічні аспекти) : дис. ... докт. мед. наук: 19.00.04. Харків, 2011. 287 с.
6. Бугайова Н. М. Віртуальні романтичні стосунки в інтернеті, кіберсексуальна залежність. URL: <http://www.newlearning.org.ua/sites/default/files/praci/zbirnyk-2008/3.htm> (дата звернення: 09.02.2023).
7. Бялик О. В. Засоби статевого виховання учнівської молоді в закладах освіти країн Євросоюзу. *Молодіжна політика: проблеми та перспективи*: збірник наукових праць / ред. С. Щудло, П. Длугош. Дрогобич – Жешув : Трек ЛТД, 2016. Вип. 7. С. 154–159.
8. Варгас Льюса Маріо Витівки кепського дівчиська. Харків : Фоліо, 2010. 480 с.
9. Васютинський В. О. Владно-підвладні аспекти статево-рольової і гендерної взаємодії. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. №6. С. 6–16.
10. Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дітей та юнацтва / за ред. Т. В. Говорун. Київ : ІЗМН, 1996. 168 с.
11. Вихор С. Т. Гендерне виховання учнів старшого підліткового та раннього юнацького віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / ТНПУ ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2006. 260 с.
12. Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей. Вид. 3-є / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. К. : Критика, 2017. 224 с.

13. Гендерний аналіз українського суспільства. Київ : Златограф, 1999. 293 с.
14. Говорун Т. В. Соціалізація статі як фактор розвитку Я-концепції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психол. наук : 19.00.07. Київ, 2002. 35 с.
15. Говорун Т. В., Ворник Б. М. Сексуальність та статева поведінка в Україні: Проблеми сьогодення та перспективи. Київ, 1995. 104 с.
16. Говорун Т. В., Кікінежді О. Г. Стать та сексуальність: психологічний ракурс. Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 1999. 384 с.
17. Гоян І. М. Аксіологічне конструювання гендерних відносин. *Гендерні студії: навчання, дослідження, практика* : матеріали II Міжнар. конференції (16–18 квітня 2018 р.). Київ, 2018. С. 16–20.
18. Гупаловська В. А., Стрілець Н. Психологічні особливості сексуальних установок молоді. *Психологічні науки*. 2013. Т. 2, Вип. 10 (91). С. 89–94.
19. Данильченко Т. В. Гендерний дисплей як компонент гендерної ідентичності. *Гендерна проблематика та антропологічні горизонти* : зб. мат. III Всеукраїнської науково-практичної конференції 4–5 жовтня 2013 року. Острог, 2013. С. 79–92.
20. Данильченко Т. В. Психологія статі. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2006. 208 с.
21. Данильченко Т. В. Феномен гендерної ідентичності в психології. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2013. Вип. 14 (серія «Психологічні науки»). С. 57–63.
22. Дерев'янюк С. П. Емоційні особливості рольової віктимності молоді. *Проблеми психологічної безпеки сучасної молоді* : монографія / за наук. ред. О. Ю. Дроздова. Чернігів: Десна Поліграф, 2019. С. 48–60.
23. Дерев'янюк С. П., Ющенко І. М., Примаць Ю. В. Особливості психологічного благополуччя осіб з вираженою рольовою віктимністю залежно від статі та віку. *Балканско научно обозрение*. 2019. Т. 3, № 2 (4). С. 79–82. URL: <https://cutt.ly/8wuilHlj> (дата звернення: 01.04.2023).
24. Діденко С. В. Психологія сексуальності та сексуальних стосунків. Київ : Арістей, 2003. 312 с.
25. Діденко С. В., Козлова О. С. Психологія сексуальності. Київ : Академвидав, 2009. 304 с.
26. Єрмакова А. С. Емоційні складові сексуального благополуччя особистості. *Theoretical and science bases of development of scientific thought* : матеріали Міжнар. науково-практ. конференції (Рим, 16-19 лютого 2021 р.). С. 545–547. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/V-Conference-February-16-192021-book.pdf> (дата звернення: 16.02.2023).

27. Єрмакова А. Сексуальне благополуччя бізнесменів: емпірична верифікація феномену. *American Journal of Fundamental, Applied & Experimental Research*. 2020. 18 (3). 55–63.

28. Збірник критично-оцінених тем з питань контрацепції. Розроблено Центром науково-доказової медицини на базі кафедри акушерства, гінекології та репродуктології Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика. Київ, 2006.

29. Інті Чавес Перес Повага. Хлопцям про любов, секс та згоду / пер зі швед. А. Топіліна. Київ : Книголав. 2022. 232 с.

30. Кікінеджи О. М. Гендерна ідентичність в онтогенезі особистості. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 380 с.

31. Кіко для батьків – Kiko for parents". URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jVx-CvzS-Rw> (дата звернення: 02.12.2022).

32. Кімел Майкл С. Гендероване суспільство / пер. з англ. Київ : Сфера, 2003. 449 с.

33. Кісь О. Моделі конструювання гендерної ідентичності жінки в сучасній Україні. *Незалежний культурологічний часопис «І»*. 2003. №27. С. 44.

34. Конституція України. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2866-15> (дата звернення 04.03.2023).

35. Кравець В. П. Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді. Київ : Київська правда, 2000. 688 с.

36. Кравець В. Статева соціалізація та підготовка учнівської молоді до сімейного життя у педагогіці та шкільній практиці зарубіжних країн : монографія / за ред. члена-кореспондента АПН України, проф. В. Кравця. Тернопіль : ТзОВ "Видавництво Астон", 2009. 206 с.

37. Кришталь В. В. Сексологія: Навчальний посібник. Харків : Фоліо, 2008. 990 с.

38. Кубриченко Т. В. Ідентичність особистості у гендерному вимірі. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія психологічна. 2012. Вип. 2 (2). С. 323–331.

39. Кубриченко Т. В., Потебня А. В. Характер зв'язку емоційної прив'язаності до матері з гендерною ідентичністю підлітків з неповних сімей. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 червня 2017 р.), Львів, 2017. С. 10–12.

40. Лещук Н. О. Статеве виховання і репродуктивне здоров'я підлітків та молоді : навч. посіб. / Н. О. Лещук, Ж. В. Савич, О. А. Голоцван, Я. М. Сивохоп. Київ, 2014. 136 с.

41. Лось О. М. Роль статевого виховання у збереженні психічного здоров'я дошкільника. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. Т. 1, Вип. 5. С. 152–155.

42. Любіна Л. А. Особливості формування гендерної соціалізації особистості : матеріали навчально-методичної конференції. Буковинський державний медичний університет (18 квітня 2012). URL: <http://dspace.bsmu.edu.ua:8080/xmlui/handle/123456789/1580> (дата звернення 10.05.2023).

43. Ляпіна Л. А. До проблеми сексуальної соціалізації підлітків. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Сер.: Соціологія. 2013. Т. 225, Вип. 213. С. 79–82.

44. Маркова М. В. До проблеми концептуалізації сексуальної адикції. *Проблеми безперервної медичної освіти та науки*. 2013. №1. С. 60–68.

45. Маркова М. В., Кришталь Є. В., Білобрівка Р. І. Проблема депресивних і сексуальних розладів: порочне коло взаємозв'язків та шляхи подолання. *Вестник Ассоциации психиатров Украины*. 2013. №3. URL: <http://www.mif-ua.com/archive/article/36858> (дата звернення 02.04.2023).

46. Марущенко О., Плахотнік О. Гендерні шкільні історії. Харків : Монограф, 2012. 88 с.

47. Мельничук В. О. Показники і критерії проблеми залучення підлітків до комерційного сексу. *Науковий вісник Ужгородського університету*: зб. наукових праць. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород : Говерла, 2021. Вип. 1 (48). С. 263–266.

48. Мілет Кейт Сексуальна політика / пер. з англ. У. Потятиник, П. Таращук. Київ : Основи, 1998. 619 с.

49. Муранець Т. Портрет фатальної жінки у прозі Івана Франка. *Вісник Львівського університету*. 2013. Вип. 58 (серія філологічна). С. 82–97.

50. Олійник Л. М. Статеве виховання : навч. посібник з питань статевого виховання дітей від народження до юнацького віку. Миколаїв : Прінт-Експрес, 2010. 112 с.

51. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. Київ : «К.І.С», 2004. 536 с.

52. Палагнюк (Поланік) Ч. Задуха : роман / пер. з англ. В. Горбатько. Харків: Фоліо. 2011. 318 с.

53. Петрунько О. В. Актуальні проблеми сексуального виховання підлітків. Київ : ДЦССМ, 2004. 80 с.

54. Полякова В. І. Організаційно-професійні чинники гендерної толерантності педагогічних працівників. *Проблеми сучасної психології* : зб. наук. пр. 2017. №4 (24). Вип. 37. С. 359–372.

55.Примак Ю. В. Психологічні особливості сексуальних настанов молоді в умовах війни. *Тринадцяті Сіверянські соціально-психологічні читання* : матеріали Міжнар. наукової онлайн-конференції (25 листопада 2022 року, м. Чернігів) / За наук. ред. О. Ю. Дроздова. Чернігів, 2023. С. 124–129.

56.Примак Ю. В. Самовизначення чоловіка у сучасній нуклеарній сім'ї / *Proceedings of the Conference «Theoretical and applied researches in the field of pedagogy, psychology and social sciences»*, 2016. С. 254–256.

57.Примак Ю. В. Соціальні уявлення про сім'ю та шлюб у сучасної молоді. *Сучасна молодь у соціально-психологічному вимірі: здобутки чернігівських психологів* / А. Г. Скок, О. Ю. Дроздов, Т. В. Данильченко. Чернігів: Десна Поліграф, 2017. С. 97–116.

58.Психологічна та кримінологічна сексологія : навч. посіб. / Г. М. Закалик, Ю. М. Терлецька, Н. М. Шувар. Львів : Львівська політехніка, 2018. 348 с.

59.Психологічні аспекти сексології : словник-довідник / Укладачі та наукові редактори : Ю. В. Примак, С. П. Дерев'яно. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2023. 124 с.

60.Психологія статі та сексуальності : наук.-допом. бібліогр. покажч. / уклад. Л. Дейнека. Луцьк, 2021. 92 с.

61.Репродуктивне здоров'я та планування сім'ї : підручник. / Самойленко В. Б., Рой Г. Г., Мисік В. В. ; за ред. Литвиненка В. І. Київ : Медицина, 2018. 216 с.

62.Романцова С. В. Форми проявів сексуального насильства щодо дітей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2019. Т. 2, Вип. 55. С. 102–106.

63.Ромащенко О. В. та ін. Вплив перерваного статевого акту, як методу попередження небажаної вагітності, на стан сексуального здоров'я жінки : зб. наук. пр. Асоціації акушерів-гінекологів України. 2014. Вип. 1–2. С. 255–258.

64.Сексологія і сексопатологія : підручник / Б. М. Ворнік, Є. В. Кришталь. Вид. 2-ге. Київ : Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2023. 631 с.

65.Сечейко О. В. Психологічні детермінанти сексуальної поведінки підлітків : дис. ... канд. псих. наук : 19.00.07 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 2000. 176 с.

66.Сингаївська І., Федорець С. Підлітковий вік як один із критичних періодів психосексуального розвитку людини. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. № 4 (68). С. 107–114.

67.Словник гендерних термінів / Укладач З. В. Шевченко. Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2016. 336 с.

68. Степанківська О. В., Щербина М. О. Гінекологія: підручник. Вид. 2-ге, виправл. Київ : ВСВ «Медицина», 2013. 432 с.
69. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч. посіб. / О. А. Столярчук. Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.
70. Сторожук С. В., Гоян І. М. Гендерна рівність у транзитивних суспільствах: проблеми і перспективи. *Науковий вісник НУБіП України*. Вип. 280. (серія «Гуманітарні студії»). С. 18–29.
71. Стражнікова І. В. Особливості формування гендерної компетентності в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Наукове мислення*. URL: <https://cutt.ly/Swex8jam> (дата звернення: 05.03.2023).
72. Татаурова-Осика Г. П., Царенко О. В. Гендерні реалії сучасного українського суспільства. *Реалізація гендерної політики на сучасному етапі розвитку суспільства: стан, проблеми, перспективи*. Хмельницький: НаДпсу, 2018. С. 263–267.
73. Татенко В. Психологія інтимного життя : монографія / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 300 с. URL: <https://ispp.org.ua/?download=1&kccpid=4888&kcccount=http://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/maketTatenkoMonSite.txt> (дата звернення: 02.05.2023).
74. Федик О. В. До проблеми кіберсексуальної залежності. The XXV International Science Conference «Implementation of modern science and practice», May 11–14, 2021. Varna, Bulgaria. С. 540–542.
75. Федик О. В. Сексологія : словник-довідник / Упорядник О. В. Федик. Івано-Франківськ: НАІР, 2012. 225 с.
76. Федик О., Гасюк М. Внутрішня картина сексуального здоров'я людини. *Психологія особистості*. 2022. № 8 (28). Т. 12, Вип. 1. С. 11–17.
77. Фройд З. Вступ до психоаналізу / пер. з німец. П. Таращук. Київ: Основи, 1998. 709 с.
78. Чепмен Гері П'ять мов любови у подружжі / пер. з англ. О. Фешовець. Львів : Свічадо, 2019. 184 с.
79. Чуприков А. П. Нормальна та кримінальна сексологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / А. П. Чуприков, Б. М. Цуприк. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 252 с.
80. Шиделко А. В. Соціальна профілактика статевої деморалізації неповнолітніх дівчат в Україні та в Польщі : дис. ... канд. соц. наук : 22.00.04 / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2012. 166 с.
81. Ялом І. Коли Ніцше плакав. Роман про одержимість / пер. з англ. О. Король. Харків, 2019. 464 с.
82. Ялом І. Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта / пер. з англ.: Н. Бхіндер. Харків., 2017. 416 с.
83. Atari M., Lai M. H.C., Dehghani M. Sex Differences in Moral Judgements Across 67 Countries. *Proceedings of the Royal Society B-Biolo-*

gical Sciences. 2020. Vol. 287. URL: <https://royalsocietypublishing.org/doi/10.1098/rspb.2020.1201> (дата звернення: 18.08.2023).

84. Bach K. *Kindheit und Sexualität*. Braunschweig, 1993. 432 p.

85. Bella M. DePaulo. *Singled Out: How Singles are Stereotyped, Stigmatized, and Ignored, and Still Live Happily Ever After*. 2006. 266 p. URL: <https://books.google.com.ua/bo> (дата звернення: 03.04.2023).

86. Bem S. *The Lenses of Gender: Transforming the Debate on Sexual Inequality*. Yale University Press, 1993. 256 p.

87. Bibel B. *Encyclopedia of Sex and Sexuality: Understanding Biology, Psychology, and Culture*. *Library Journal*. 2021. Vol. 146. P. 91–92.

88. Blyuss K. B., Kyrychko Y. N. Sex, ducks, and rock "n" roll: mathematical model of sexual response. *Chaos*. 2023. V. 33, Issue 4. URL: <http://dx.doi.org/10.1063/5.0143190> (дата звернення: 02.06.2023).

89. Brito-Costa S., Jonason P. K., Castro F. COVID-19 and their outcomes: how personality, place, and sex of people play a role in the psychology of COVID-19 beliefs. *European Journal of Public Health*. 2021. Vol. 31. P. 4–6.

90. Butler J. *Bodies that Matter, on the Discursive Limits of "Sex"*. London: Routledge, 1993. 288 p.

91. Danilchenko T. Gender Differences of Experiencing of Subjective Social Well-Being. *European Journal of Psychology and Educational Research*. 2018. V. 1, Issue 1. P. 1–10.

92. Everett W. The Musical Expression of Identity in Terms of Biological Sex the Self in Physiology and Psychology. *Sex And Gender in Pop/Rock Music*. 2023. P. 19–51.

93. Gary F. Kelly *Sexuality Today: The Human Perspective* Dushkin Pub Group; 3rd edition, 1992. 548 p.

94. Green Adam Isaiah *Sexual Fields: Toward a Sociology of Collective Sexual Life*. Chicago : University of Chicago Press, 2014. 240 p.

95. Gruyer Frédérique *Du bonheur sexuel: Enrichir sa vie sexuelle avec la psychosexologie*. Édition Français, 2000. 230 p.

96. Harrison M. A., Hughes S. M. Ugly or Weak? Insults Target Sex-Specific Cues of Mate Value. *Evolutionary Behavioral Sciences*. 2022. Vol. 16 (4). P. 371–383.

97. *Human Sexuality* / William H. Masters, Virginia E. Johnson, Robert C. Kolodny. HarperCollins College Publishers, 1995. 778 p.

98. Kirby D. The impact of sex education on the sexual behaviour of young people. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/expert/2011-12_Kirby_Expert-Paper.pdf. (дата звернення 02.04.2023).

99. Klein Marty *Sexual Intelligence: What We Really Want from Sex and How to Get It*. Publisher HarperOne 2012. 261 p.

100. Lowen Alexander Love, *Sex and Your Heart*. New York, 2006. 209 p.
101. Martel Brigitte *Sexualité, amour et Gestalt*. French edition : InterEditions, 2e éd. 2007. 173 p.
102. Masahiro Morioka *Confessions of a Frigid Man: A Philosopher's Journey into the Hidden Layers of Men's Sexuality* Tokyo Philosophy Project, 2017. URL: <https://philarchive.org/archive/MORCOA-7> (дата звернення: 05.05.2023).
103. Mollen D., Burnes T., Abbott D. M. Sexuality Training in Counseling Psychology. *Counselling Psychology Quarterly*. 2020. Vol. 33. P. 375–392.
104. Morgan M. *A Couple State of Mind : Psychoanalysis of Couples and the Tavistock Relationships Model*. London, 2018. 236 p.
105. Palii Valeria Sexual fantasies: review of major scientific studies. *Sexology and Gender Psychology*. 2018. P. 69–76.
106. Pletka O. Feminnost i maskulinnost v otsenke gendernyih roley [Femininity and masculinity in assessing gender roles]. *Topical Issues of Science and Education*. 2017. Issue 6. P. 36–42.
107. Sedgwick E. K. *Epistemology of the Closet*. University of California Press, 1990. 258 p.
108. Seidman S. N., Roose S. P. The relationship between depression and erectile dysfunction. *Curr. Psychiat. Rep*. 2000. Vol. 2, P. 201–215.
109. Schudson Z. C. Psychology's Stewardship of Gender / Sex. *Perspectives on Psychological Science*. 2021. Vol. 29. P. 1105–1112.
110. Stoller R. J. *Perversion: an erotic form of hatred*. London : Psychoanalysis ERGO, 2019. 256 p.
111. Sukel K. Sex on the brain: Orgasms unlock altered consciousness. *New Scientist*. 2011. 11 may. URL: <http://www.newscientist.com/article/mg21028124.600-sex-on-the-brain-orgasms-unlock-alteredconsciousness.html?full=true> (дата звернення: 03.05.2023).
112. Van De Velde *Ideal Marriage; its Physiology and Technique*. Published by Random House, 1930. 322 p.
113. Wright P. J., Vangeel L. Pornography, Permissiveness, and Sex Differences: An Evaluation of Social Learning and Evolutionary Explanations. *Personality and Individual Differences*. 2019. Vol. 143. P. 128–138.
114. Wyckoff J. P., Buss D. M., Markman A. B. Sex Differences in Victimization and Consequences of Cyber Aggression: An Evolutionary Perspective. *Evolutionary Behavioral Sciences*. 2019. Vol. 13 (3). P. 254–264.
115. Zhang J. G. Sexual Disgust Sensitivity Mediates the Sex Difference in Support of Censoring Hate Speech. *Personality and Individual Differences*. 2019. Vol. 145. P. 89–96.

ДОДАТКИ

Додаток А

ТЕМИ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ТВОРЧОГО ЗАВДАННЯ - презентація (10-20 слайдів)

(ознайомтеся з переліком та оберіть одну із нижчезапропонованих тем так, щоб вона не повторювалася в групі)

1. Вплив пренатального періоду на формування сексуальності людини.
2. Гомофобія і гомосексуальний рух на сучасному етапі: психологічний ракурс.
3. Суть та основні причини гомосексуалізму.
4. Особливості сприймання людської сексуальності в різні історичні періоди.
5. Класифікація психологічних типів сексуальності.
6. Провідні моделі й концепції сексуальності.
7. Монодисциплінарний, міждисциплінарний і мультидисциплінарний підходи в сексології: короткий аналітичний огляд.
8. Організація роботи психолога і лікаря-сексолога: спільне і відмінне.
9. Основні напрями вивчення сексуальності у сучасній сексології: медичний, біологічний, соціальний, культурологічний, психологічний.
10. Особливості й проблеми диференціації статі під час розвитку людини.
11. Особливості чоловічої і жіночої сексуальності.
12. Уявлення стародавніх греків про сексуальність та психологічне в її трактуванні.
13. Цикл сексуальних реакцій чоловіка (В. Мастерс, В. Джонсон).
14. Цикл сексуальних реакцій жінки (В. Мастерс, В. Джонсон).
15. Уявлення про сексуальність психологів у ХХІ ст.
16. Проблема мастурбації та шляхи її розв'язання. Психологічна складова.
17. Проблема статі в сексології й психології.
18. Проблема юнацької гіперсексуальності.
19. Проблема переходу до зрілої сексуальності.

20. Проблема толерантності щодо особливостей сексуальності людини у сучасному суспільстві.
21. Профілактика сексуальних розладів і підвищення сексуальної культури сучасної людини.
22. Психоаналітичний підхід до вивчення сексуальності.
23. Особливості збору психосексуального анамнезу (чоловіка, жінки, пари).
24. Сексуальні девіації та напрями психологічної роботи.
25. Сімейно-сексуальні дисгармонії: можливості психологічної практики.
26. Сексуальна і репродуктивна настанови сучасної людини. Феномен Childfree: зміст і причини.
27. Найактуальніші міфи щодо сексу у ХХІ ст.
28. Особливості формування статевої та гендерної ідентичності сучасної людини.
29. Інтимна близькість: основні ознаки проблемності.
30. Сучасні погляди на причини та умови розвитку розладів статевої ідентифікації (РСІ).
31. Можливості сімейної психотерапії у подоланні сексуальних розладів.
32. Транскультурні відмінності у ставленні до сексуальності.
33. Особливості сексуальних норм за різних часів та народів. Сучасні особливості ставлення до сексуальності.
34. Психологічні чоловічі сексуальні комплекси та їхнє наукове обґрунтування.
35. Психологічні жіночі сексуальні комплекси та їхнє наукове обґрунтування.
36. Спільні сексуальні комплекси та їхнє наукове обґрунтування.
37. Можливі психосексуальні проблеми пари під час вагітності жінки та в післяпологовий період.
38. Проблеми венеричних захворювань і СНІДу в сучасному суспільстві: місце і роль психологічної роботи у профілактиці й просвітництві.
39. Роль і місце сексу як чинника стабільності шлюбу.
40. Структура шлюбного потенціалу й сексуальність.
41. Специфіка подружніх сексуальних взаємин на сучасному етапі.
42. Складові сексуальної гармонії подружжя.
43. Види сексуальних дисгармоній на сучасному етапі.
44. Специфіка психосексологічної допомоги подружжю.
45. Профілактика сексуальних розладів і підвищення сексуальної культури сучасної людини.
46. Чинники, що впливають на розвиток педофілії.

47. Психологічні основи статевого виховання дітей дошкільного віку.

48. Психологічні основи статевого виховання дітей молодшого шкільного віку.

49. Психологічні основи статевого виховання дітей підліткового віку.

50. Поняття «сексуальної революції» як новий погляд на мораль і особисту автономію сучасної людини.

51. Сексуальність і взаємини у зрілому віці.

52. Гомогендерні й гетерогендерні статеві взаємини.

53. Організація сексологічної допомоги з психологічною складовою: світовий і вітчизняний досвід.

54. Вплив фінансів на лібідо: психологічне обґрунтування.

55. Впровадження сексуального виховання в закладах освіти: реалії сьогодення.

56. Репродуктивне здоров'я сучасного підлітка.

57. Наслідки абортів: психологічна сторона.

58. Сімейні міфи, таємниці та їхній вплив на сексуальне виховання.

59. Межі внутрішньосімейних стосунків (відкриті, закриті, прозорі, безмежні і ін.) та їхній вплив на сексуальне становлення дитини.

60. Порухення пренатальної статевої диференціації.

61. Подолання наслідків травм через сексуальне та гендерно зумовлене насилля.

62. Метафоричні асоціативні карти у практиці психолога-сексолога.

63. Профілактика сексуальних зловживань.

64. Сексуальне насильство в умовах війни: алгоритм роботи психолога.

65. Секс-символи молоді у пропаганді здорового способу життя.

66. Співвідношення кохання та сексуальності в різних культурах.

67. Психологічні травми сексуального дебюту.

68. Сексуальна просвіта в Україні.

69. Сексизм в оцінці жіночого та чоловічого кохання.

70. Гендерні стереотипи як чинник домашнього насильства.

71. Роль алкоголю в сексуальних стосунках.

72. Алкоголь – основний чинник, що провокує скоєння зґвалтувань.

73. Роль наркотиків у сексуальній злочинності.

74. Психогенез сексуальної садистської поведінки.

75. Вплив кліматичних умов і пори року на рівень сексуальної злочинності.

ОРІЄНТОВНА СХЕМА ЗБОРУ АНАМНЕЗУ ПІД ЧАС СЕКСОЛОГІЧНОГО ПРИЙОМУ

- вік пробудження лібідо;
- вік і обставини першої еякуляції та оргазму;
- вік першої полюції, її частота;
- наявність або відсутність мастурбації (вік, тип, частота);
- практика петтингу (тривалість, частота);
- наявність фрустрації (тривалість, частота);
- вік початку менструації, її тривалість і характер перебігу, час останньої менструації і причини припинення;
- чинники, що сформували в клієнта уявлення про сексуальну норму;
- вік і суб'єктивна оцінка першого статевого досвіду;
- динаміка статевого життя до шлюбу та в шлюбі;
- вік переходу до умовно фізіологічного ритму;
- наявність ексцесів, їхній максимальний рівень і вікові особливості;
- періоди сексуальної абстиненції та їхня переносимість;
- вплив на статеву функцію алкоголю, паління, психофармакологічних засобів, наркотиків, а також фізичних і психологічних навантажень.

**АНАЛІЗИ НА ЗАХВОРЮВАННЯ,
ЩО ПЕРЕДАЮТЬСЯ СТАТЕВИМ ШЛЯХОМ
ВАЖЛИВО ЗДАВАТИ**

- при появі нового сексуального партнера, перед першим контактом з нею / ним;

- при появі таких симптомів: біль, порушення сечовипускання, поява незвичних виділень (зміна їхнього об'єму, консистенції, кольору, запаху), поява висипання на шкірі та слизовій статевих органів; для жінок - порушення менструального циклу, зміна характеру менструацій;

- якщо має місце секс з кількома людьми (у Вас або Вашого партнера / партнерки);

- якщо мав місце незахищений секс з людиною, в якої виявили інфекції, що передаються статевим шляхом;

- якщо мав місце секс з людиною, яка дуже давно не здавала аналізи;

- якщо мало місце пошкодження презервативу під час близькості.

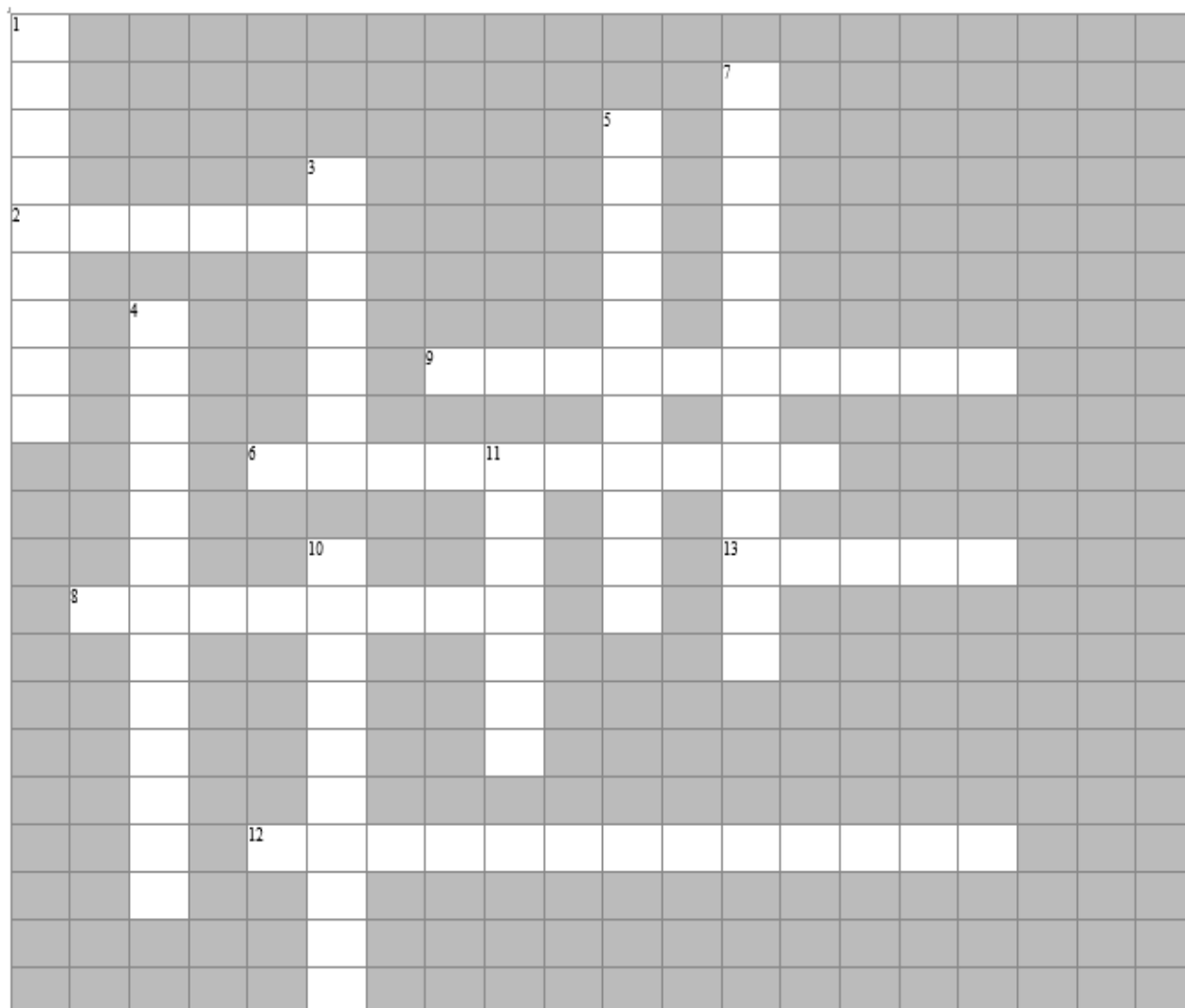
ОСНОВНІ ОРІЄНТИРИ У РОЗМОВІ З ДИТИНОЮ НА ТЕМУ «ЗВІДКИ БЕРУТЬСЯ ДІТИ?»

- У разі, якщо дитина першою запитала Вас (а перші питання можуть прозвучати вже у віці 3-5 років), намагайтеся відповідати легко й ненапружено. Відповідайте так, ніби це буденне питання.

- Дитина має знати назви статевих органів та усіх частин тіла.

- Якщо розмови не виходить (дитина нудиться, Ви соромитесь), є альтернатива: навчальні відео та книги (але не примусово).

- Ненав'язливо розказати дитині про статевий акт та процес дітонародження за допомогою реальних прикладів (можливо, є знайомі жінки при надії). Важливо уникати деталей, але й не вигадувати.

1. Упереджене, зневажливе ставлення до жінок.

2. Культурне і соціальне поняття, що визначає риси характеру та особливості поведінки, які вважають характерними для чоловіків і жінок у певному суспільстві.

3. Це загострення сексуального потягу за допомогою уяви, фантазії та / або сенсорного стимулювання; ототожнюється із сексуальним задоволенням.

4. Синонім мужності (так звані традиційні чоловічі ознаки).

5. Інтегральна наука, система знань про сім'ю, шлюб.

6. Різновид тривалого психологічного насилля, коли маніпулятор заперечує факти, змушуючи жертву сумніватися в об'єктивності свого сприймання (навіювання втрати самоцінності).

7. Особливо сильна романтична любов

8. Людина обирає «гру» обох сценаріїв з огляду на сексуальну орієнтацію.

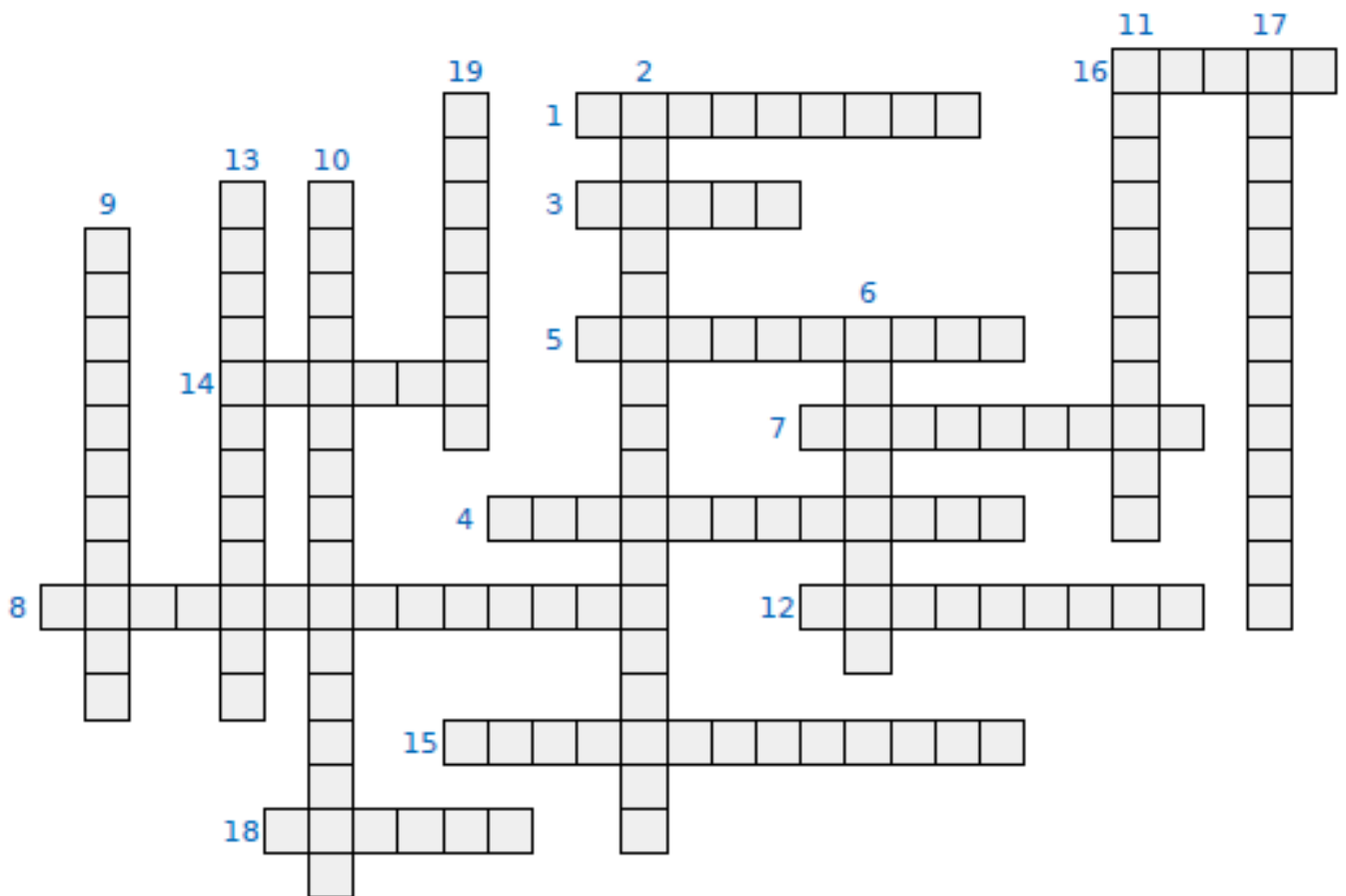
9. Йдеться про так звані традиційні жіночі ознаки (синонім жіночності).

10. Втрата здатності переживати радість у житті, відчувати щастя.

11. Емоційне порушення, синонім відрази.

12. Одночасна наявність в людині рис, що традиційно вважалися жіночими і чоловічими; це поняття запропонувала Сандра Бем.

13. Це біологічне поняття визначає, чи є людина чоловіком або жінкою; зумовлене структурою генів.

1. Вплив, що викликає повне припинення функцій гонад (може бути гормональна, променева, травматична, хірургічна).

2. Синонім термінів «гермафродитизм» і «бісексуальність».

3. Штучне або само(мимовільне) переривання вагітності до настання життєздатності плоду (протягом перших 28 тижнів).

4. Загальна назва гормонів передньої долі гіпофізу, що стимулюють формування і активність статевих залоз.

5. Розрив дівочої пліви.

6. Тривала (від 6 місяців і більше) відсутність менструацій у статевозрілому віці, яка не пов'язана з вагітністю або годуванням дитини груддю.

7. Припинення менструацій у жінок, що знаменує закінчення дітородного періоду їхнього життя.

8. Наслідування нормам (дослівно з лат. «описувати, стан, положення»).

9. Статева «байдужість» у жінок.

10. Недорозвинення зовнішніх статевих органів.

11. Синонім терміну «фригідність».

12. Вроджена (спадкова) або набута нездатність зрілого організму до відтворення потомства.

13. Досягнення статевого задоволення за рахунок перевдягання в одяг представників протилежної статі.

14. Один з видів любові у Стародавній Греції: любов-ніжність (зокрема любов батьків до дітей).

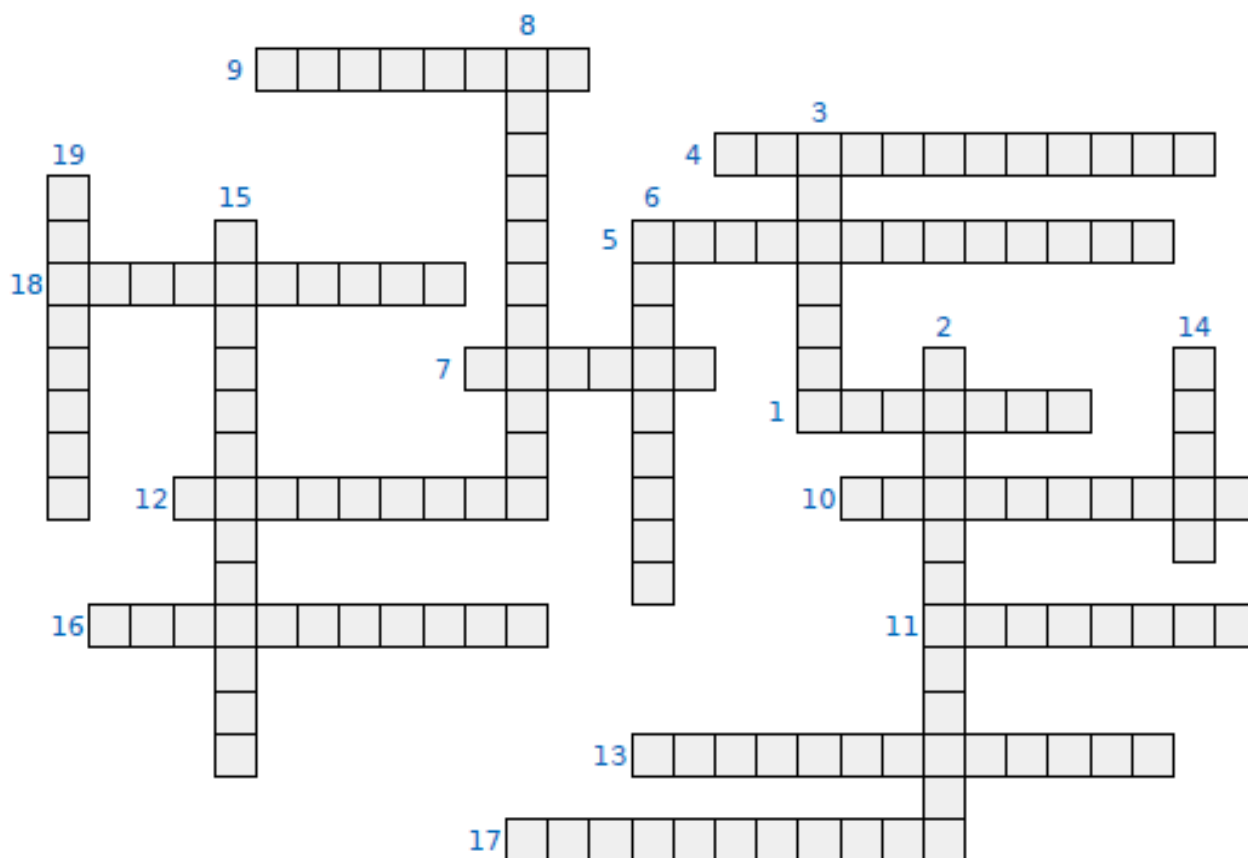
15. Здатність переживати оргазм.

16. У Стародавній Греції – жертвна любов, безкорислива самовідданість, розчинення люблячого у турботі про коханого.

17. Сексуальна толерантність, статева мораль.

18. Статевий потяг.

19. Позашлюбні статеві зв'язки.

1. Емоційне порушення, синонім відрази.
2. Найчастіше зустрічається у підлітковому середовищі (йдеться про невідповідні інтимні контакти з багатьма партнерами).
3. Загострення сексуального потягу за допомогою уяви, фантазії та / або сенсорного стимулювання; ототожнюється із сексуальним задоволенням.
4. Позбавлення людини здатності до народження потомства.
5. Одночасна наявність в людині рис, що традиційно вважалися жіночими і чоловічими; це поняття запропонувала Сандра Бем.
6. Втрата здатності переживати радість у житті, відчувати щастя.
7. Культурне і соціальне поняття, що визначає риси характеру та особливості поведінки, які вважають характерними для чоловіків і жінок у певному суспільстві.

8. Процес злиття ядер чоловічої й жіночої статевих клітин, що приводить до утворення першої клітини нового організму – зиготи.

9. Осуд сексуальної свободи, розкнутості, що призводить до звуження сфери сексуальної активності.

10. Йдеться про так звані традиційні жіночі ознаки (синонім жіночності).

11. Молочниця статевих органів.

12. Упереджене, зневажливе ставлення до жінок.

13. Особливо сильна романтична любов

14. Біологічне поняття, що визначає стать людини; зумовлене структурою генів.

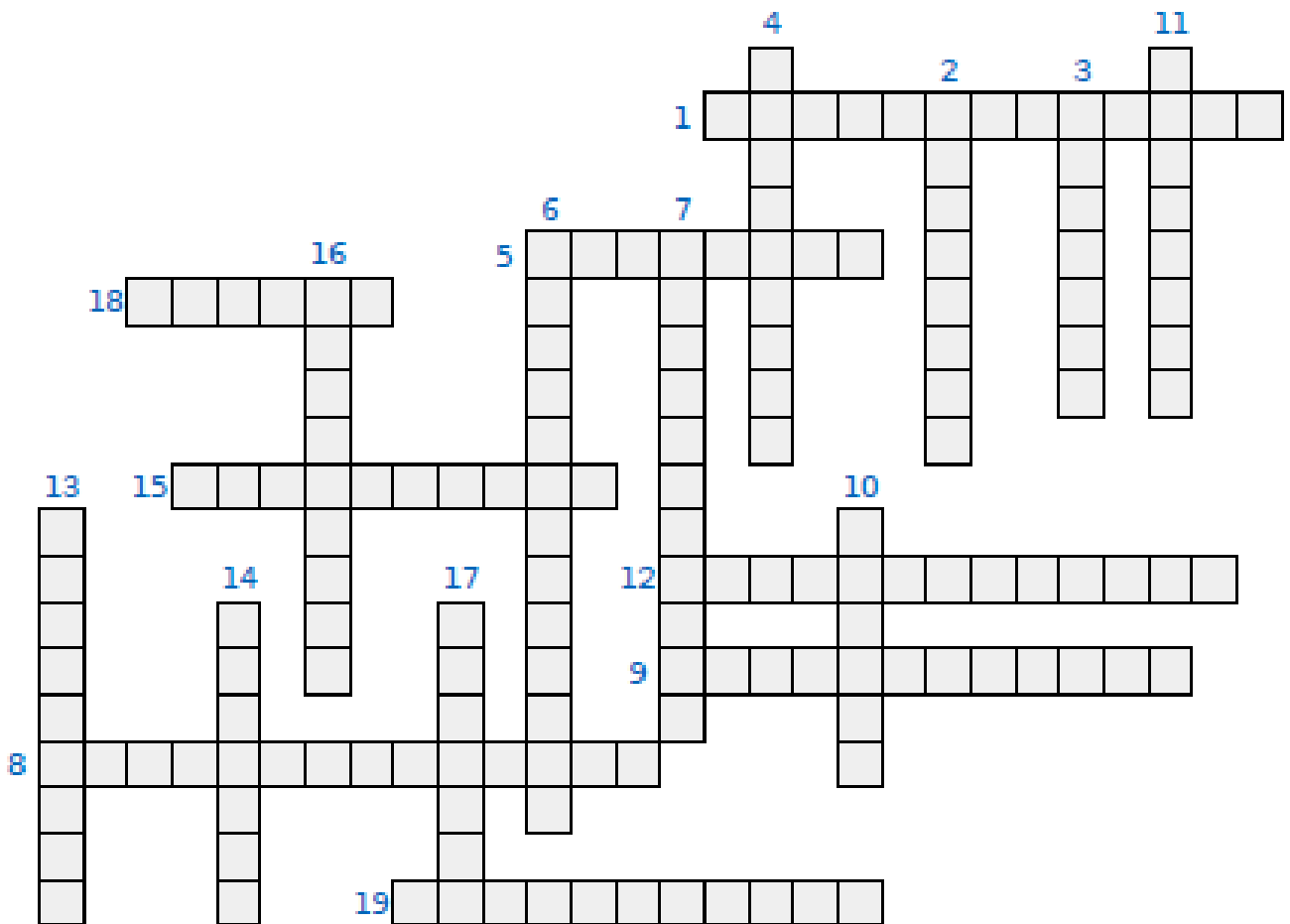
15. Синонім мужності (так звані традиційні чоловічі ознаки).

16. Інтегральна наука, система знань про сім'ю, шлюб.

17. Людина, в котрій геніталії мають характерні ознаки як чоловічої, так і жіночої статі.

18. Різновид тривалого психологічного насилля, коли маніпулятор заперечує факти, змушуючи жертву сумніватися в об'єктивності свого сприймання (навіювання втрати самоцінності).

19. Обрання людиною «гри» з діад-сценаріями з огляду на сексуальну орієнтацію.

1. Протизаплідні засоби.
2. Відхилення від норми, статеві збочення.
3. Неконтрольована еякуляція, не пов'язана зі статевим актом (частіше уві сні).
4. Інтегральна характеристика шлюбного союзу, що визначається фізичним, матеріальним, культурним, сексуальним, психологічним чинниками.
5. Взаємне і повне фізичне і психічне задоволення інтимними стосунками.
6. Сексуальна дисфункція, не обумовлена органічними порушеннями або хворобами; виражається у відсутності або втраті статевого потягу.

7. Сексуальне самозадоволення, частіше за все шляхом збудження геніталій.

8. Сексуальний або романтичний потяг або сексуальна поведінка між представниками однієї статі/орієнтації.

9. Усвідомлення особистістю представником певної статі, гендеру, відчуття свого певного тіла, усвідомлення своєї приналежності до певної статі у соціальному контексті.

10. Статевий акт.

11. Форма настрою, що супроводжується злістю, дратівливістю, незадоволеністю.

12. Практика, що розміщує чоловіка або чоловічу точку зору в центр усталеного погляду на світ, культуру та історію людства, культурно маргіналізуючи жіночність.

13. Чоловічі статеві гормони (тестостерон, андростерон тощо), що викликають маскулінізацію організму.

14. Гендерна дискримінація, дискримінація за статтю.

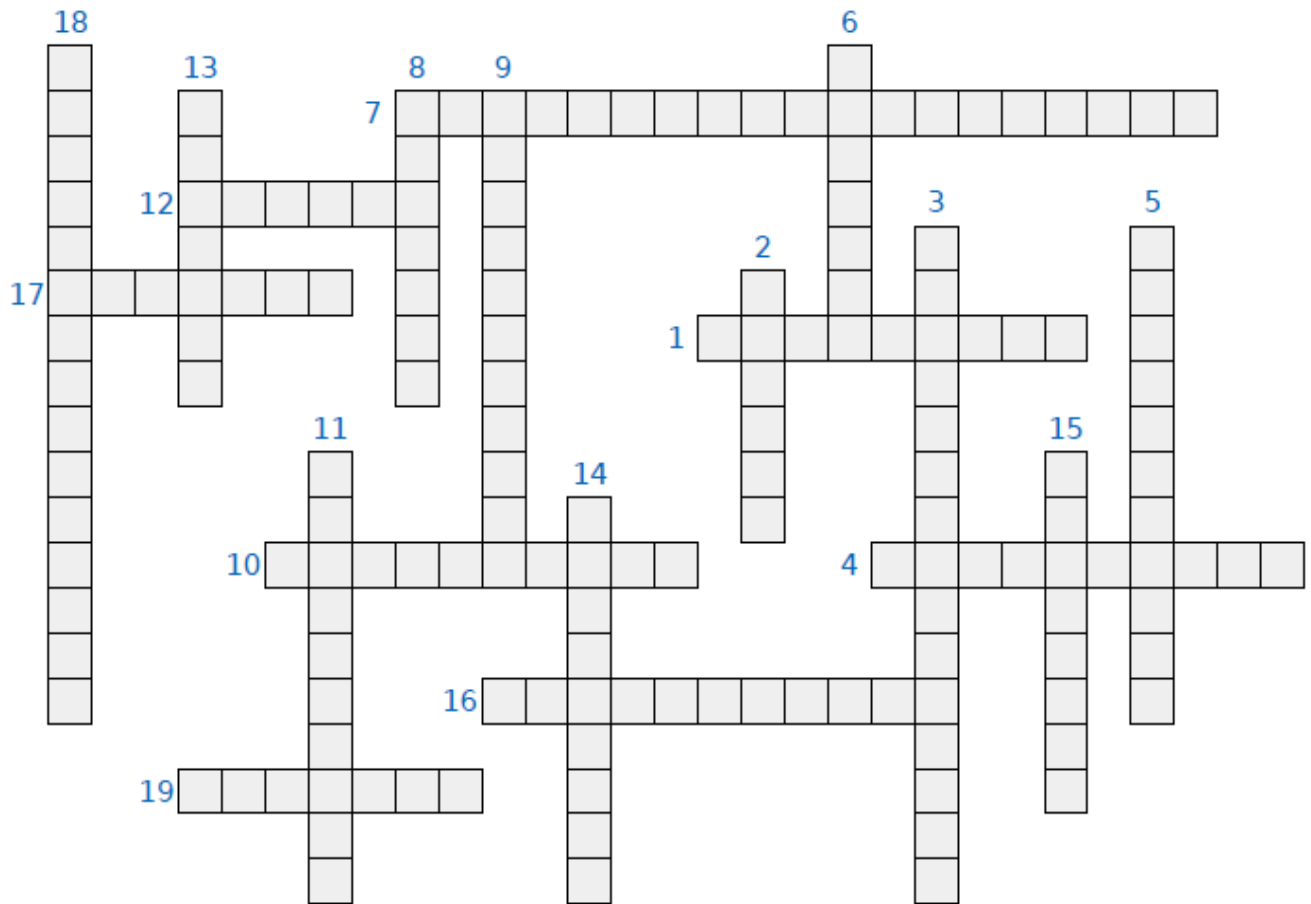
15. Сексуальний розлад, що проявляється в нездатності досягати вищої сексуальної насолоди.

16. Анатомічні відмінності між самцями і самицями одного і того ж біологічного виду, не враховуючи статевих органів.

17. Перша менструація.

18. Статеві залози.

19. Синонім відтворення.

1. Сукупність дій, за допомогою яких жінка намагається привернути увагу можливого партнера.

2. Статеві залози.

3. Наявність статевого потягу до представників обох статей.

4. Теж саме, що і маткові труби.

5. Гостре емоційне переживання, потяг до об'єкта сексуального вибору; може швидко згаснути або перейти в стійке почуття кохання.

6. Початок лобкового оволосіння при статевому дозріванні підлітків.

7. Сексуальний інтерес, спрямований на представників протилежної статі.

8. У грецькій і римській міфології – бог шлюбу.

9. Основний чоловічий гормон.

10. Близькі, довірчі, глибокі стосунки людей.

11. Прагнення чоловіка до постійної зміни партнерши, інтерес до якої втрачається після перших інтимних контактів.

12. Суспільний рух, що проповідує культ оголеного тіла.

13. Венеричне захворювання, викликане мікробом гонококком.

14. Жіночі статеві гормони (естрадіол, естріол, естрон), що виробляються фолікулами яєчників, плацентою, частково корою наднирників і сім'яників.

15. Індивідуальні ритмічні коливання сексуальної активності залежно від віку й статевої конституції людини, чинників зовнішнього середовища тощо.

16. Гормон вагітності.

17. Теж саме, що і сперматозоїд.

18. Стійке, іноді незворотнє придушення сексуального інтересу внаслідок цілеспрямованого систематичного витіснення його іншими мотиваціями.

19. Правила особистої гігієни, що попереджають виникнення і розповсюдження захворювань статевої сфери.

ТРОХАНТЕРНИЙ ІНДЕКС (ТІ)

Йдеться про індикатор, що визначає тип статевої конституції (потреби). Сукупність особливостей організму (будова тіла), що склалися під впливом спадкових чинників, умов розвитку у внутрішньоутробному періоді і ранньому дитинстві – визначає статевий темперамент (рис.).

Як у чоловіків, так і у жінок є три типи статевої конституції: сильний, середній і слабкий.

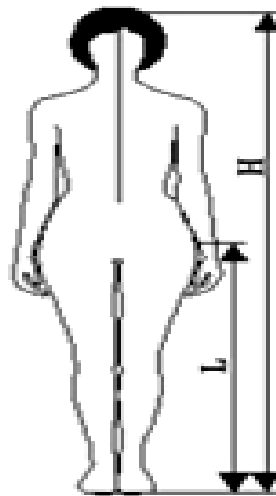

Рис. Приклад вимірювання

Завдання: Потрібно виміряти відстань від початку стегна (це той виступ, де стегнова кістка кріпиться до тазового суглобу) й до стопи (див. рис.). Цей виступ має назву «великий вертлюг», що у перекладі на латинську – трохантер. Потім поділити свій зріст на цю відстань (H/L). Цей показник – і є ТІ.

Сильний статевий темперамент:

Жінки: 2,01-2,05.

Чоловіки: 1,99-2,00.

Середній статевий темперамент:

Жінки: 1,97-2,00.

Чоловіки: 1,92-1,98.

Слабкий статевий темперамент:

Жінки: 1,88-1,96.

Чоловіки: 1,85-1,91.

Отже, чим коротші ноги щодо тіла, тим вища сексуальна активність.

Шкала векторного визначення статевої конституції (для чоловіків – Г.С. Васильченко; для жінок – І.Л. Ботнєва).

Статева конституція людини (у широкому розумінні) – кількісна характеристика її стійкої здатності до статевого життя: до реалізації певної кількості завершених статевих актів за певний проміжок часу. Завершений статевий акт – акт (або дії, що його замінюють), котрі завершуються статевим задоволенням (оргазмом). Статева конституція прямо корелює з генетичними чинниками (насамперед внутрішньоутробного розвитку). <https://cutt.ly/yVBrVUB>

Авторка рис.: Вікторія З., студентка магістратури

Авторка рис.: Ніна Б., студентка магістратури

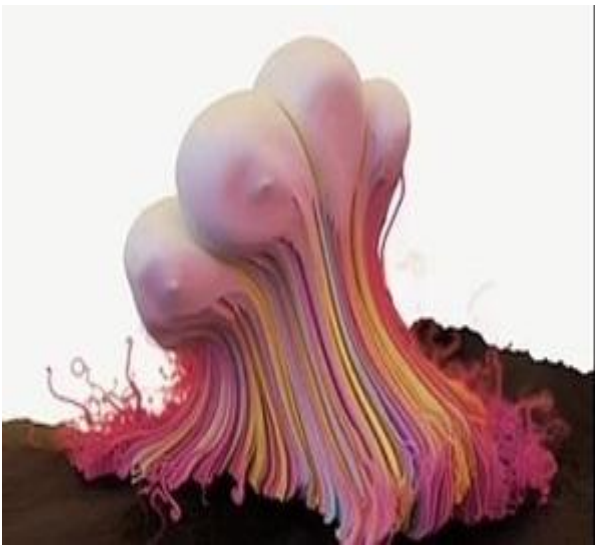
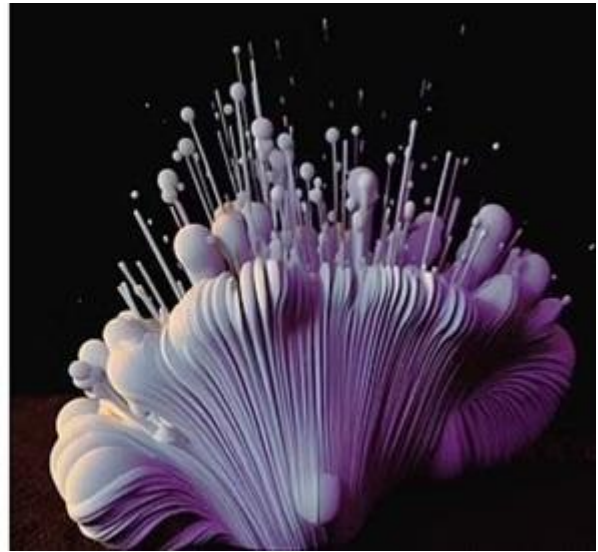
Авторка рис.: Каріна Н., студентка магістратури

Авторка рис.: Анастасія Н., студентка магістратури

**ОСНОВНІ ВИМОГИ
ДО ПІДГОТОВКИ САМОСТІЙНИХ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ
(ПРЕЗЕНТАЦІЙ)**

1. Самостійність виконання завдання.
2. Чіткість сформульованої теми й мети.
3. Вірно зроблені посилання на використані джерела:
 - автори, назви робіт;
 - бажано звернутися до зарубіжних джерел, періодичної літератури, монографій (за останні 3-5 років).
4. Наявність плану.
5. Відповідна структурованість і технічна грамотність в оформленні тексту.
6. Наявність наочності.
7. Чіткість і самостійність сформульованих висновків.
8. Осмислене, логічне й вільне викладення матеріалу перед аудиторією.
9. Готовність відповідати на запитання.

**Рис. Візуалізація оргазму
за допомогою штучного інтелекту**

Навчально-методичне видання

**ПРИМАК Юлія Володимирівна,
ДЕРЕВ'ЯНКО Світлана Петрівна**

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СЕКСОЛОГІЇ

*Навчально-методичні рекомендації
до курсу «Психологічні аспекти сексології»
для студентів вищих навчальних закладів
спеціальності «Психологія»*

*У художньому оформленні обкладинки використано малюнок
Валерії Примак*

Технічний редактор

О. Клімова

Комп'ютерна верстка
та макетування

О. Клімова

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 23743-13583 ПР від 06.02.2019 р.*

Підписано до друку 15.10.2023 р. Формат 60 x 84 1/16.
Ум. друк. арк. 5,58. Обл.-вид. арк. 3,32.
Наклад 50 прим. Зам. № 055.
Редакційно-видавничий відділ НУЧК імені Т. Г. Шевченка,
14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53,
тел. 941-102.
nuchk.tipograf@gmail.com

